

Voortgangsrapportage demografische ontwikkelingen Berkelland

januari 2019

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Samenvatting	3
Terugblik bevolkingsontwikkeling	4
Bevolkingsprognose	10
Huishoudensprognose	14
Uitvoeringsagenda Vooruitblik Demografische Verandering	16
1. Goede zorg voor onze ouderen	17
2. Een toekomstbestendige voorzieningenstructuur en aantrekkelijke dorpscentra	20
3. Een duurzame woningvoorraad afgestemd op de vraag van de toekomst	22
4. Aantrekkelijk landelijk gebied met goed evenwicht tussen natuur, landbouw en recreatie	25
5. Een actieve en toekomstbestendige verenigingsstructuur	28
6. Aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en afstemming onderwijs op de toekomstige arbeidsvraag	30

Inleiding

Sinds 2010 anticiperen we in Berkelland op demografische veranderingen. Dit gebeurde in eerste instantie vooral door in te zetten op kennis, inzicht en bewustwording. De laatste jaren anticiperen we steeds meer actief op deze ontwikkelingen binnen thema's als wonen, zorg en voorzieningen. Zo proberen we er samen voor te zorgen dat Berkelland ook in de toekomst een vitale gemeente blijft waar het voor iedereen goed wonen, werken en recreëren is. In 2017 is daarom de Uitvoeringsagenda Vooruitblik Demografische Verandering vastgesteld waarin zes kernopgaven staan geformuleerd:

1. Goede zorg voor onze ouderen;
2. Een toekomstbestendige voorzieningenstructuur en aantrekkelijke dorpscentra;
3. Een duurzame woningvoorraad afgestemd op de vraag van de toekomst;
4. Aantrekkelijk landelijk gebied met goed evenwicht tussen natuur, landbouw en recreatie
5. Een actieve en toekomstbestendige verenigingsstructuur;
6. Aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en afstemming onderwijs op de toekomstige arbeidsvraag.

In deze voortgangsrapportage vindt u een actualisatie van de demografische cijfers en prognoses over inwoners en huishoudens in de gemeente Berkelland. De cijfers zijn afkomstig vanuit de eigen Basisregistratie Personen (BRP), het CBS en via Berkellandincijfers.nl. We geven daarnaast per kernopgave een update van de voortgang van de benoemde actiepunten.

Samenvatting

De bevolkingsopbouw van de gemeente Berkelland verandert. Het aantal inwoners neemt sinds 2005 af en deze daling zet de komende jaren door. We verwachten een daling van zo'n 6.000 inwoners tot 2040. Dit komt doordat er minder kinderen geboren worden dan er mensen overlijden. En doordat er meer mensen vertrekken uit de gemeente dan zich hier vestigen (zie pagina 5). Deze afname geldt ook voor het aantal huishoudens. Hoewel momenteel het aantal huishoudens nog toeneemt (onder andere door een toename van het aantal eenpersoonshuishoudens) zal dit aantal na 2022 naar verwachting gaan dalen met 6% tot 2040. Dat betekent dat er circa 1.100 minder huishoudens zijn in 2040.

Tegelijkertijd verandert de samenstelling van de bevolking. Er is sprake van een sterke afname van het aantal 0-19 jarigen. Tussen 2005 en 2018 nam de groep 0-5 jarigen al met ruim 1.000 af. Deze ontwikkeling noemen we ontgroening. Ook is er sprake van een daling van de beroepsbevolking (20-65 jarigen). In de groep mensen van 65 jaar en ouder zien we juist een sterke toename, dit noemen we vergrijzing. Tussen 2005 en 2018 is deze groep al met maar liefst 48% (ruim 3.400 mensen) toegenomen. In 2040 is ruim 1 op de 3 inwoners 65 jaar en ouder.

Deze bevolkingsontwikkelingen hebben grote invloed op de woningmarkt, economie, arbeidsmarkt, onderwijs en zorg. Zo heeft het dalende aantal huishoudens invloed op het aantal benodigde woningen in Berkelland. Om in de toekomst niet te maken te krijgen met een te groot overschot aan woningen vraagt dit om een goede woningvoorraad die afgestemd is op de vraag van de toekomst. De veranderingen in de bevolkingssamenstelling zoals vergrijzing, verandering van huishoudenssamenstelling en veranderende woonwensen vragen om bouwen naar behoefte en het aanpassen van woningen die niet meer aan de huidige vraag voldoen.

Vergrijzing zorgt ervoor dat de vraag naar verschillende vormen van zorg, woonzorgvoorzieningen en WMO-ondersteuning groeit. Tegelijkertijd krimpt de beroepsbevolking en is het de vraag wie straks onze ouderen kan verzorgen. Niet alleen in de zorg speelt deze opgave. Het vinden van geschikt personeel is momenteel al een uitdaging voor sommige bedrijven. Door het afnemen van de beroepsbevolking kan het vestigingsklimaat voor bedrijven in de toekomst onder druk komen te staan. De opgave voor Berkelland is het vestigingsklimaat van bedrijven te optimaliseren en te zorgen voor afstemming tussen arbeidsmarkt en onderwijs in de regio.

De afname van het aantal inwoners zorgt ook voor het teruglopen van het draagvlak van maatschappelijke voorzieningen, winkels en scholen. Hierdoor neemt de kans op leegstaand vastgoed toe. Het is de uitdaging om in de toekomst een kwalitatief sterke voorzieningenstructuur, een actief verenigingsleven en goede ruimtelijke kwaliteit in de centra van de kernen te behouden.

Deze bevolkings- en huishoudensdaling, ontgroening en vergrijzing - demografische veranderingen - zijn van invloed op de toekomst van onze economie, leefbaarheid en leefomgeving. Berkelland is een gemeente met leefbare, vitale kernen en een aantrekkelijk buitengebied. Door te anticiperen op deze demografische veranderingen zorgen we ervoor te dat inwoners in Berkelland nu en in de toekomst prettig kunnen blijven wonen, werken en recreëren. De gemeente Berkelland zet zich samen met partners al jaren in om te anticiperen en stelde hiervoor het Uitvoeringsprogramma Vooruitblik Demografische Verandering vast. Aan veel van deze actiepunten wordt intensief gewerkt en de eerste resultaten zijn ondertussen al geboekt.

Terugblik bevolkingsontwikkeling

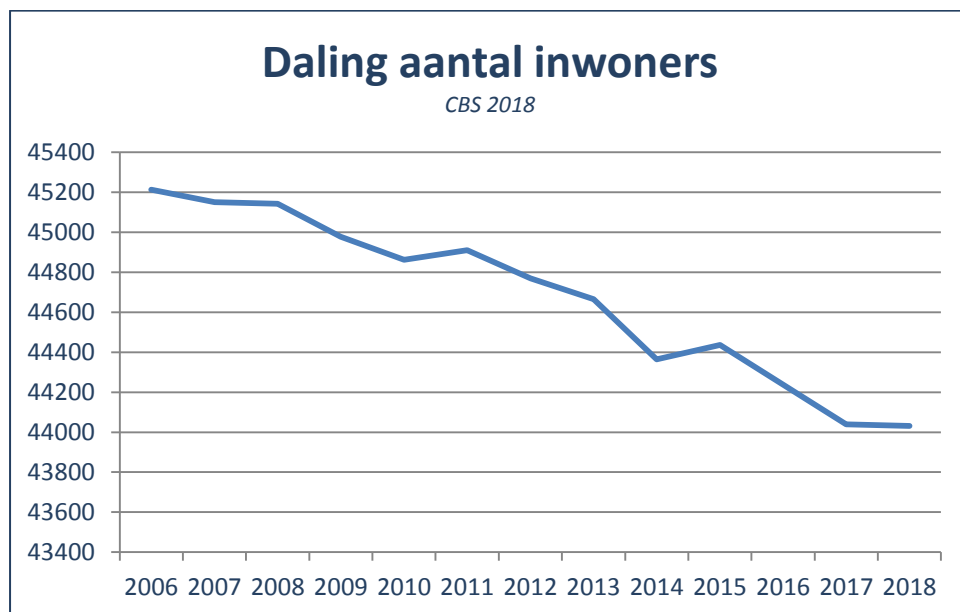
Een terugblik in tijd

Als we het over de demografische ontwikkelingen hebben en specifiek de bevolkings- en huishoudensdaling, dan lijkt dit een nieuw fenomeen dat gaat plaatsvinden. Dit is het niet. Al eeuwen zijn er tijden van groei en daling van de bevolking. Zo verdween één derde van de Europese bevolking in de 14e eeuw. Vaak werden jaren van bevolkingsgroei afgewisseld met sterfte. Dit werd veroorzaakt door onder meer hongersnoden, ziektes als de pest, economische veranderingen en natuurrampen. Pas na de industriële revolutie en de welvaartsgroei van de vorige eeuw hebben we geen conjuncturele (tijdelijke) bevolkingsdaling meer gekend, maar alleen een grote toename van het aantal inwoners in Nederland en Europa.

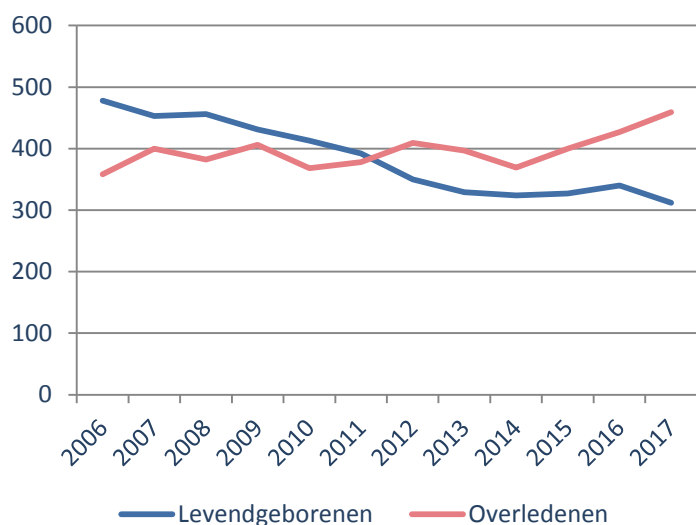
Het verschil met de voorgaande bevolkingsdalingen is dat de huidige structureel is. Niet langer zal na een bevolkingsdaling ook een bevolkingsgroei inzetten. Ook wordt deze daling niet veroorzaakt door ziektes, hongersnoden of natuurrampen, maar door welvaart. Het aantal kinderen per vrouw daalde de afgelopen tientallen jaren onder de 2,1 kind per vrouw, het aantal dat nodig is om een bevolkingsgroei te houden.

Berkelland de afgelopen tien jaar

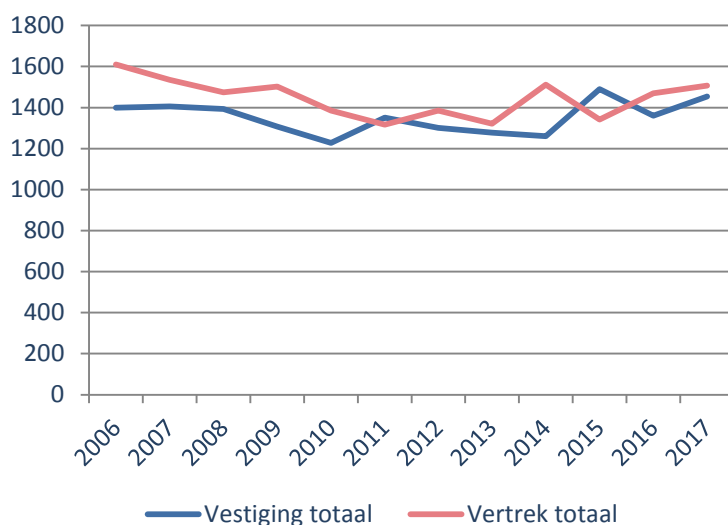
Per 1 januari 2019 heeft Berkelland 43902 inwoners (BRP, 2019). Het aantal inwoners in Berkelland daalt al vanaf 2005 omdat het aantal mensen dat sterft (sterftcijfers) hoger is dan het aantal mensen dat geboren wordt (geboortecijfer) en doordat het aantal mensen dat vertrekt hoger ligt dan het aantal mensen dat zich in Berkelland vestigt. Het gevolg van deze bevolkingsdaling is dat er in 2018 ruim 1.200 (3%) minder inwoners in Berkelland wonen dan in 2006.

Ontwikkeling geboorte-sterfte Berkelland
2006-2017 CBS 2018

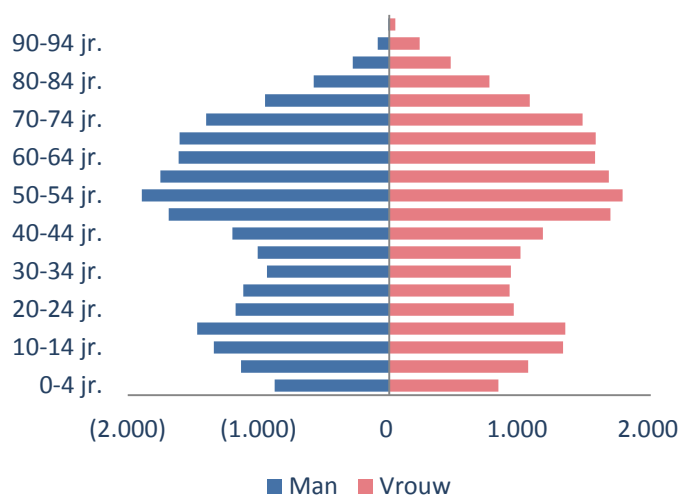
Ontwikkeling vestiging - vertrek Berkelland
2006-2017 CBS 2018

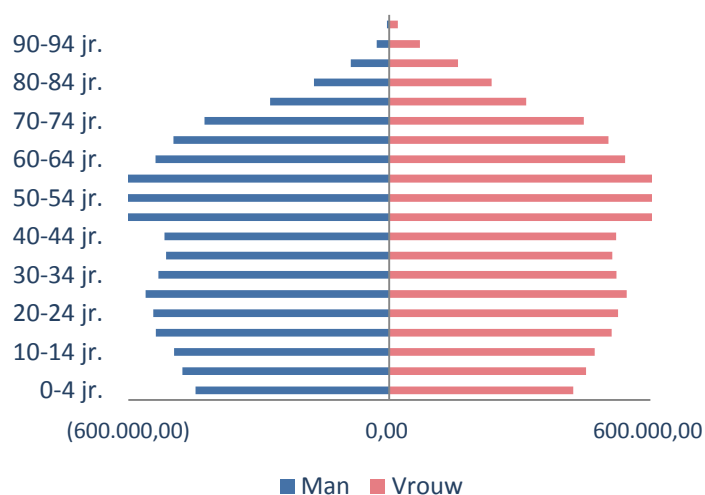
Ontwikkeling per leeftijdsgroep

De demografie ontwikkelt zich op verschillende vlakken. Niet alleen het aantal inwoners in Berkelland daalt maar ook de samenstelling van de bevolking verandert sterk. *Hoe staat het met de jongeren, werkenden en ouderen in de gemeente?* Als je de bevolkingsopbouw van 2018 in beeld brengt dan zien we dat de groep tussen de 45 en 75 jaar groot is en dat we te maken hebben met een kleine groep tussen de 20 en de 40 jaar. Het effect van deze kleine groep is ook terug te zien in het aantal geboorten (groep van 0-4 jaar), deze groep is sterk afgenomen.

Bevolkingspiramide Berkelland 2018 CBS 2018

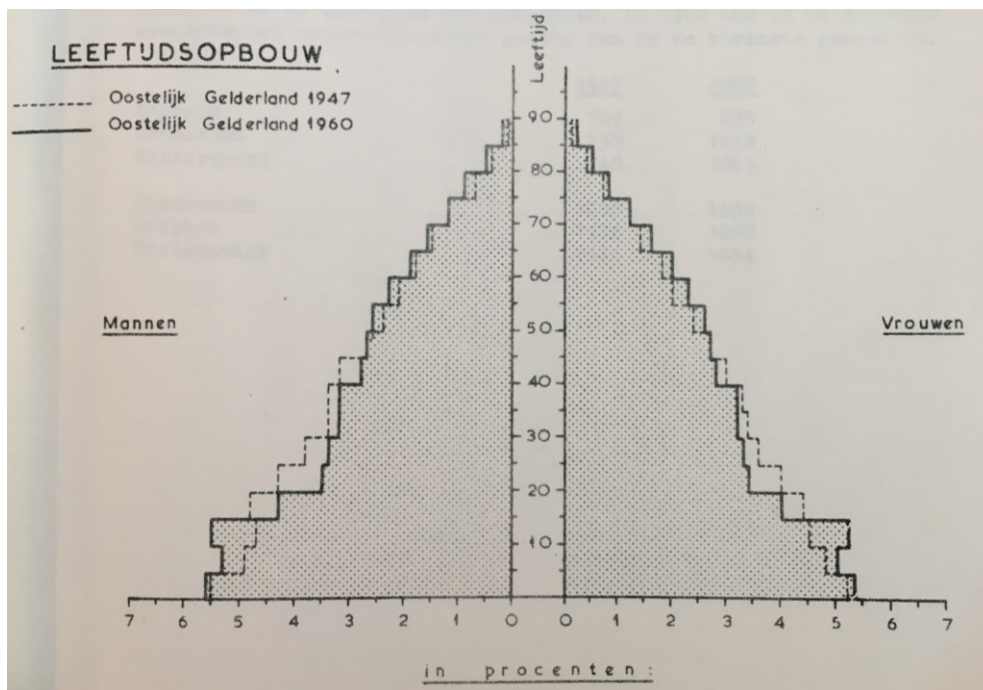

Bevolkingspiramide Nederland 2018 CBS 2018

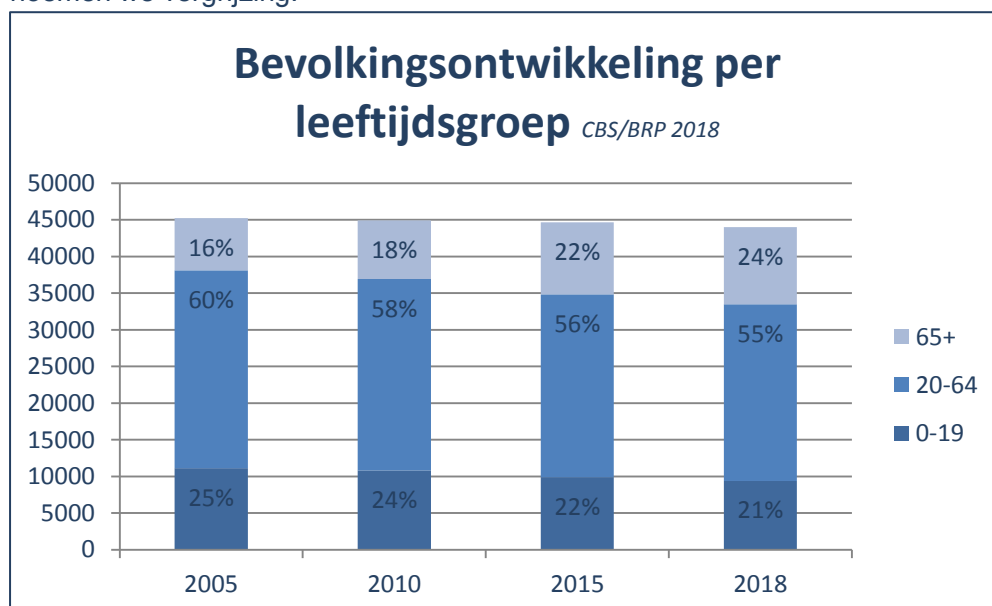
In vergelijking met de bevolkingssamenstelling van Nederland is te zien dat het verschil tussen het aantal mensen tussen de 20 en 40 jaar met de rest van de leeftijdsgroepen veel minder groot is. De 'taille' die in het figuur in Berkelland heeft is veel slanker. Ook de verhouding van het aantal mensen van 65 jaar en ouder met de rest van de leeftijdsgroepen is meer in verhouding.

Als we in de geschiedenis kijken dan zien we dat de grote groep inwoners in Berkelland een terug te herleiden is naar relatief grote groep 0-15 jarigen die in 1960 in Oost Gelderland aanwezig is (babyboom generatie).

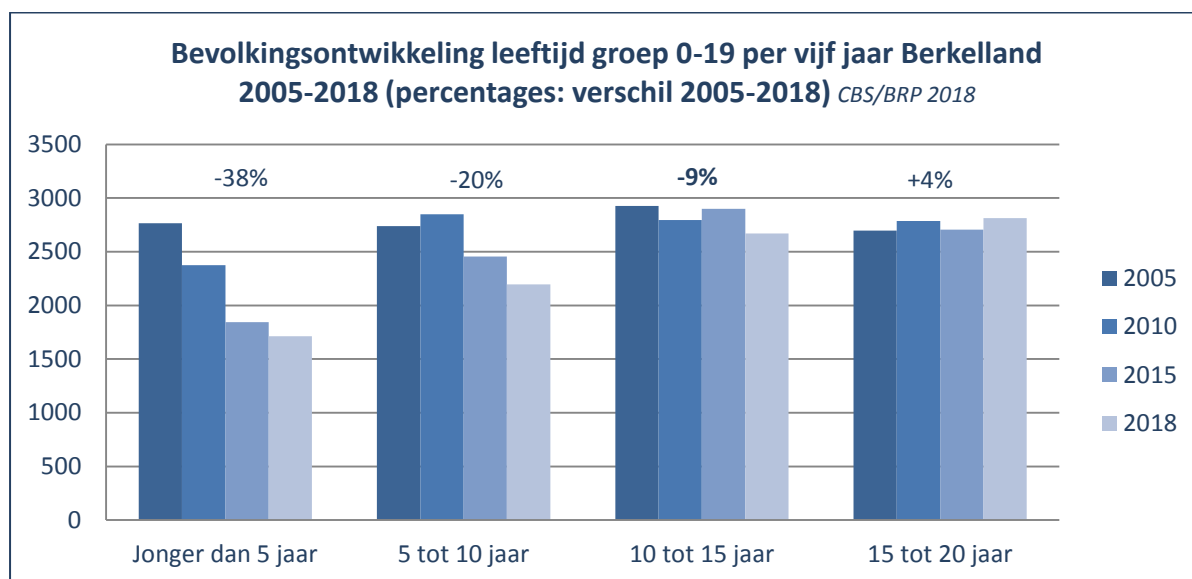
Leeftijdopbouw Oostelijk Gelderland in 1947 en 1960 (Oostelijk Gelderland, Stichting Streekbelangen Oostelijk Gelderland, Doetinchem, 1996).

In de ontwikkeling van de leeftijdsgroepen door de jaren heen is te zien dat de groep vanaf 65 jaar steeds groter wordt. Bijna 1 op de 4 inwoners van Berkelland is in 2018 65 jaar of ouder, dit noemen we vergrijzing.

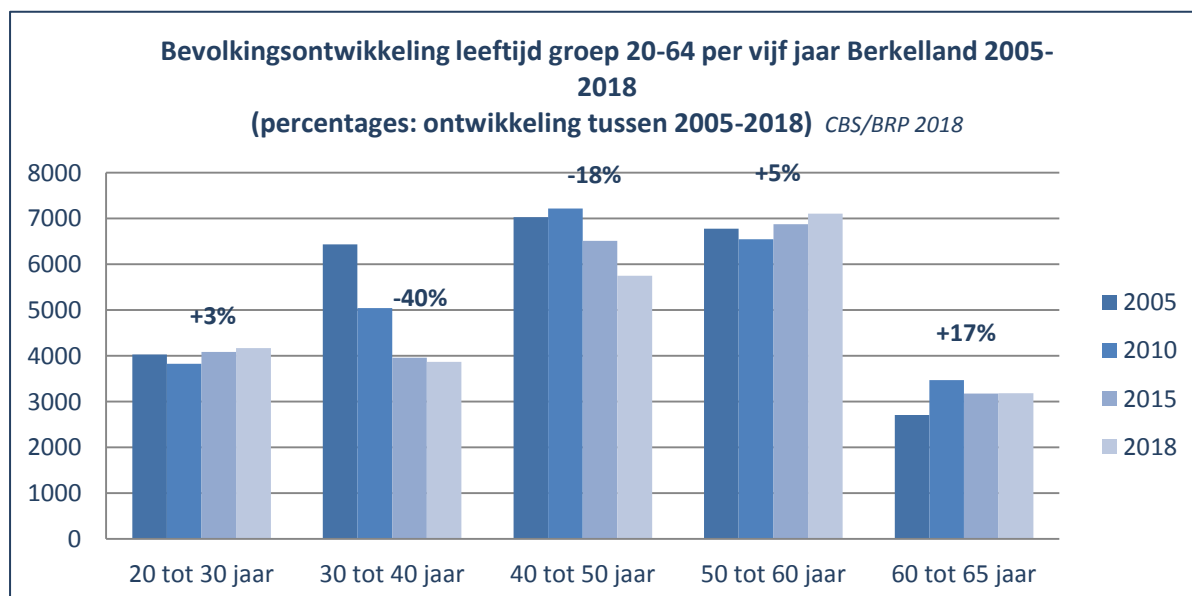
Ontwikkeling 0-19 jarigen

We zien in de ontwikkeling van 0-19 jarigen de bevolkingsdaling direct terug. Zoals ook in de geboortecijfers te zien is zijn er minder kinderen geboren. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste is het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd laag, een gevolg van de forse daling van het aantal geboren meisjes in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw. Daarnaast krijgen vrouwen gemiddeld minder kinderen. Het aantal kinderen onder de vijf jaar is in de periode 2005-2018 met maar liefst 1.054 afgenomen. Deze afname is ook al sterk terug te zien in het aantal kinderen in de leeftijd van 5 tot 10 jaar en zal de komende jaren vanzelfsprekend ook terug te zien zijn in de kinderen in de leeftijd van 10 tot 20 jaar. De afname van het aantal kinderen heeft effect op het aantal leerlingen in het basisonderwijs en in de komende jaren ook het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs.

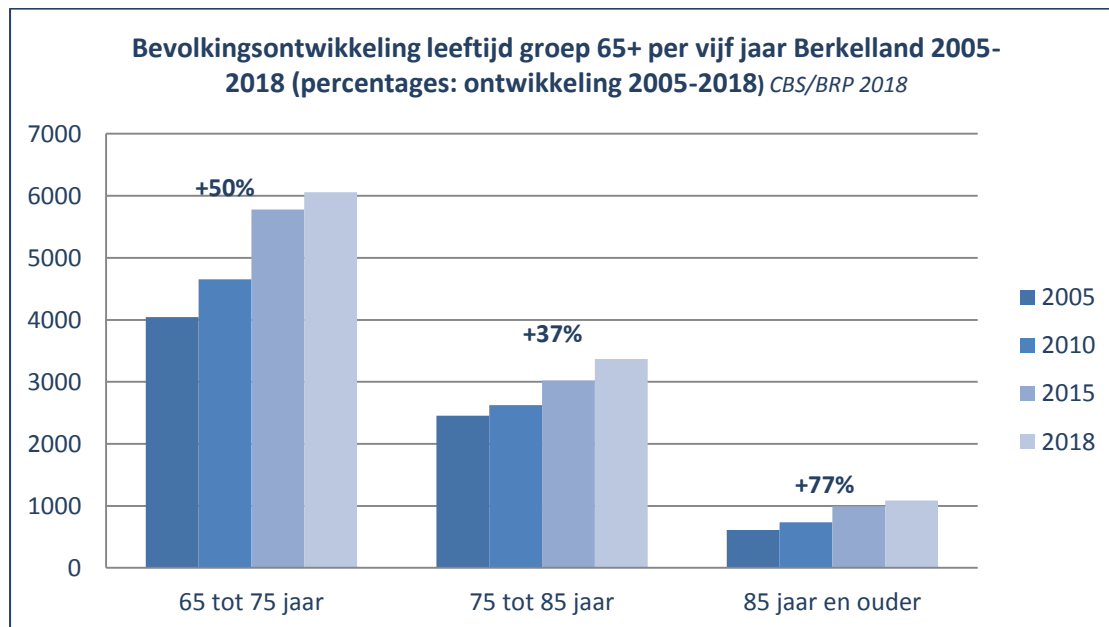
Ontwikkeling 20-64 jarigen

Naast de daling van het aantal kinderen is er ook sprake van een afname van de potentiële beroepsbevolking, het aantal mensen tussen de 20 en de 65 jaar. Dit heeft onder andere invloed op bedrijven die daardoor meer moeite kunnen hebben met het vinden van voldoende personeel. In totaal is deze groep tussen 2005 en 2018 met 2.900 mensen (-11%) afgenomen.

Ontwikkeling 65 jaar en ouder

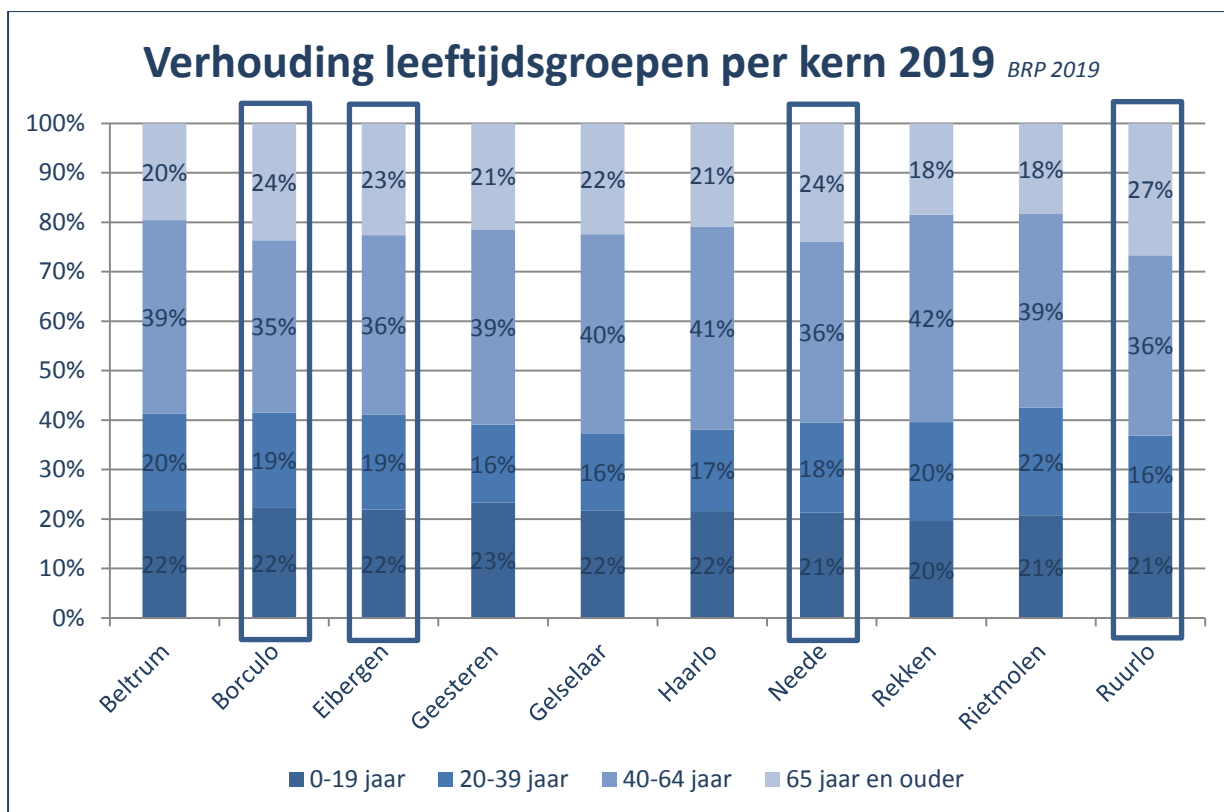
Tot slot zie je een sterke toename in de groep inwoners van 65 jaar en ouder. Een gevolg van de grote groep mensen in de 'babyboom generatie', kinderen geboren in de geboortegolf na de Tweede Wereldoorlog. Tussen 2005 en 2018 is deze de totale groep inwoners ouder dan 65 jaar met 48% gestegen. Naar verwachting zet deze stijging de komende jaren door (zie de toelichting op de bevolkingsprognoses op pagina 10).

Naast dat we te maken krijgen met een grotere groep oudere mensen speelt de ontwikkeling dat we gemiddeld genomen ook ouder worden dan jaren geleden ("dubbele vergrijzing"). Kijkend naar het aantal overlijdens zo'n tien jaar geleden dan is te zien dat de meeste mensen in Berkelland in de leeftijd van 80 tot 85 jaar overleden zijn. In 2017 was het grootste aantal 85 tot 90 jaar.

Verhouding leeftijdsgroep op totaal aantal inwoners van de kernen

In de kernen in Berkelland zie je dezelfde verhoudingen in leeftijdsgroepen als in de hele gemeente. Wat opvalt is dat Ruurlo met 27% inwoners van 65 jaar en ouder een sterkere vergrijzing laat zien dan de rest van de kernen. Ook het aantal 20-39 jarigen ligt lager dan in de andere grote kernen Borculo, Eibergen en Neede. Daarnaast valt op dat als je kijkt naar de kleinere kernen dat Rekken, Rietmolen en Beltrum eruit springen door hun grotere aandeel inwoners tussen de 20 en 39 jaar, ook het aantal inwoners van 65 jaar en ouder ligt hier wat lager dan in de andere kernen. Een ander verschil tussen de grotere vier kernen en de kleine kernen is het aandeel 40 tot 64 jarigen dat toch gemiddeld wat groter is in de kleinere kernen.

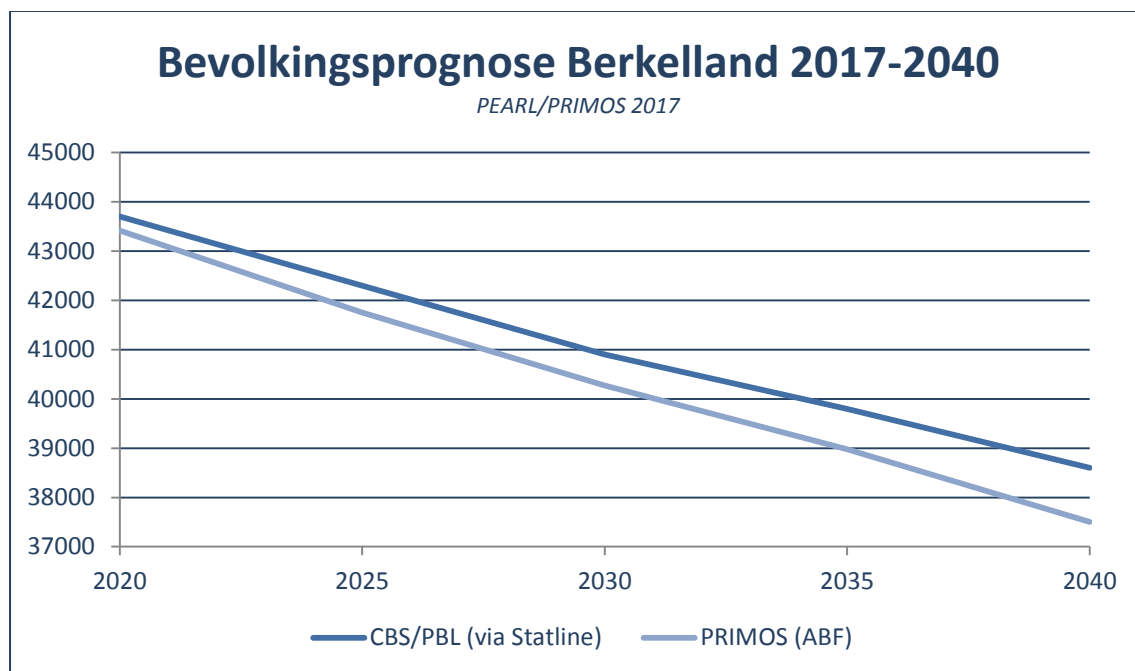

De kern Noordijk mist in deze cijfers, deze kern valt onder het postcodegebied van Neede. Momenteel wordt er gewerkt aan een aangepaste wijkindeling voor de gemeente Berkelland. In deze indeling zullen de cijfers voor Noordijk wel inzichtelijk zijn.

Bevolkingsprognose

Zoals we in de cijfers van de afgelopen jaren zien daalt momenteel het aantal inwoners in Berkelland. Als we kijken naar de bevolkingsprognoses is de verwachting dat de ingezette daling doorzet in de komende decennia. Er zijn twee veelgebruikte modellen voor bevolkingsprognoses in Nederland, Pearl (CBS/PBL) en Primos. In deze twee modellen zie je altijd kleine verschillen. Dit illustreert ook de onzekerheden waarmee prognoses omgeven zijn. Geboorte- en sterftcijfers zijn nog redelijk te voorspellen maar migratiestromen – zoals bijvoorbeeld de komst van vluchtelingen – zijn dat veel minder. Bovendien: hoe lager het schaalniveau (land, regio, gemeente of kern), hoe minder robuust de schattingen.¹ Het is dan ook vooral van belang te kijken naar de trend die de bevolkingsprognoses laten zien en dit te blijven monitoren.

In de onderstaand grafiek is te zien dat het inwonersaantal in Berkelland tussen 2018 en 2040 naar verwachting daalt met 13% tot 16%. Dat betekent dat het aantal mensen dat in Berkelland woont met circa 6.000 daalt van ongeveer 44.000 in 2018 naar circa 38.000 in 2040.

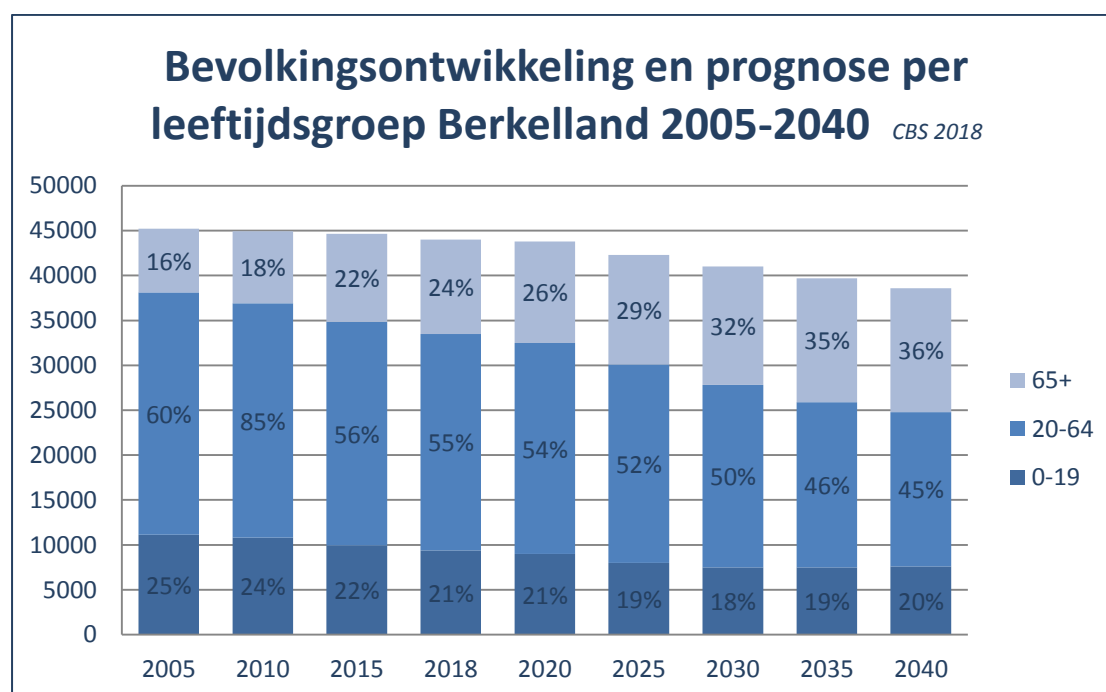
Bevolkingsprognose per leeftijdsgroep

Zoals we ook zien in de ontwikkelingen van de verschillende leeftijdsgroepen (pagina 6) van de afgelopen jaren verandert de samenstelling van de leeftijdsopbouw. Juist deze verandering in leeftijdsopbouw zorgt voor grote effecten in de samenleving en veranderingen in behoeften. Denk aan de groeiende vraag naar zorg, minder leerlingen in het onderwijs en minder beschikbaar personeel.

Wat opvalt is dat we vooral een verwachte stijging zien van het aantal inwoners dat 65 jaar en ouder is in Berkelland. De 'grijze druk' is in de volgende grafiek goed te zien. Het aantal inwoners van 65 jaar en ouder loopt naar verwachting op van 16% in 2005 naar 36% in 2040, dat is dus meer dan 1 op 3 inwoners van de gemeente. De grootste geschatte daling is te zien in de groep

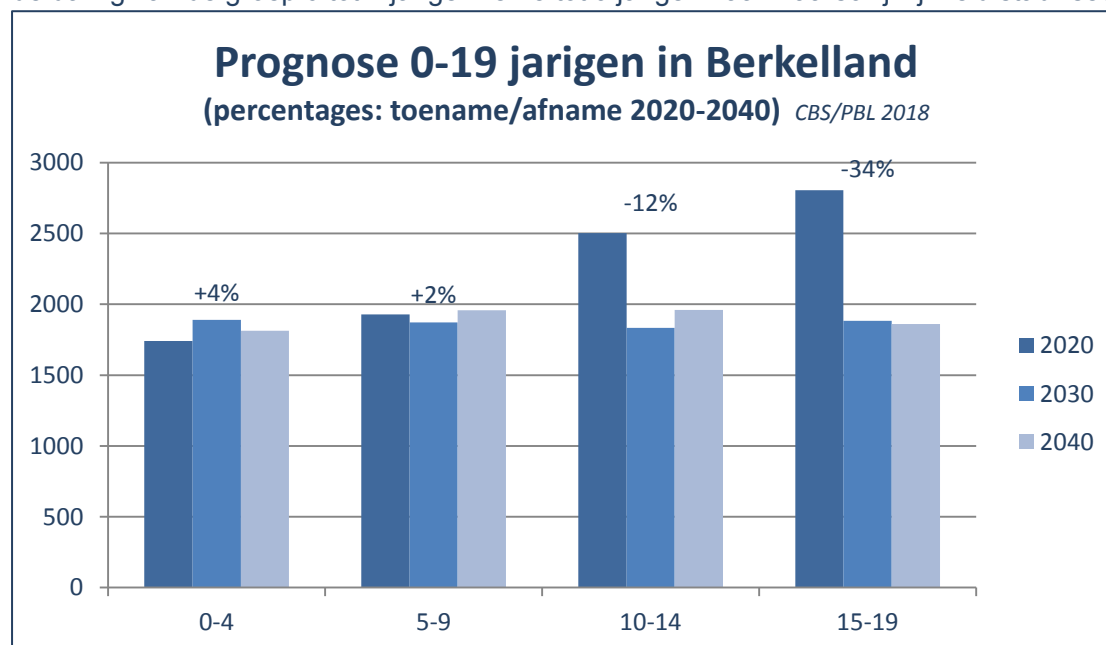
¹ Zie: G.J. Hospers (2010) Krimp!

van 20 tot 65 jaar, van ruim 24.000 in 2018 naar circa 17.200 in 2040 (-29%). Deze daling is ook terug te zien bij de aantal jongeren. Deze gaan van 9.392 in 2018 naar circa 7.600 in 2040 (-19%). Volgens de prognoses zet de ingezette daling van deze leeftijdsgroepen de komende jaren dus door.

Bevolkingsprognose 0-19 jarigen: ontgroening

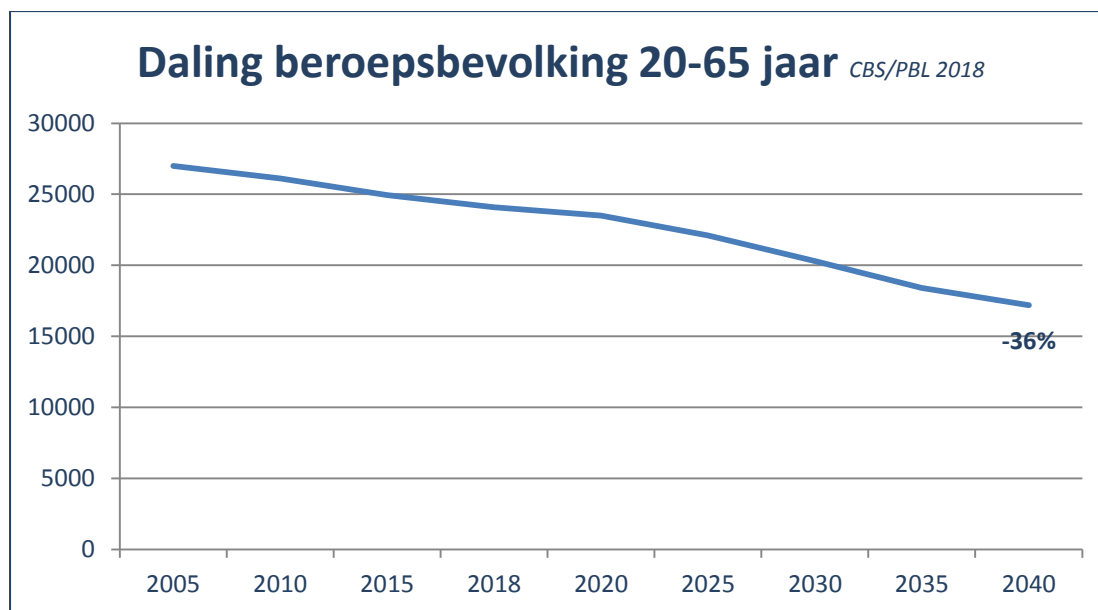
In de prognose van de ontwikkeling van 0 tot 19 jarigen zien we het effect van het afgenomen aantal 0 tot 4 jarigen in de komende decennia doorwerken. Waar we nu nog te maken hebben met een grote groep 15 tot 19 jarigen is deze groep naar verwachting sterk afgenomen in 2030 wanneer de groep 0 tot 4 jarigen van nu tot de groep van 10 tot 19 jarigen behoort. Ook zie je dat de daling van de groep 0 tot 4 jarigen² en 5 tot 9 jarigen naar waarschijnlijkheid stabiliseert.

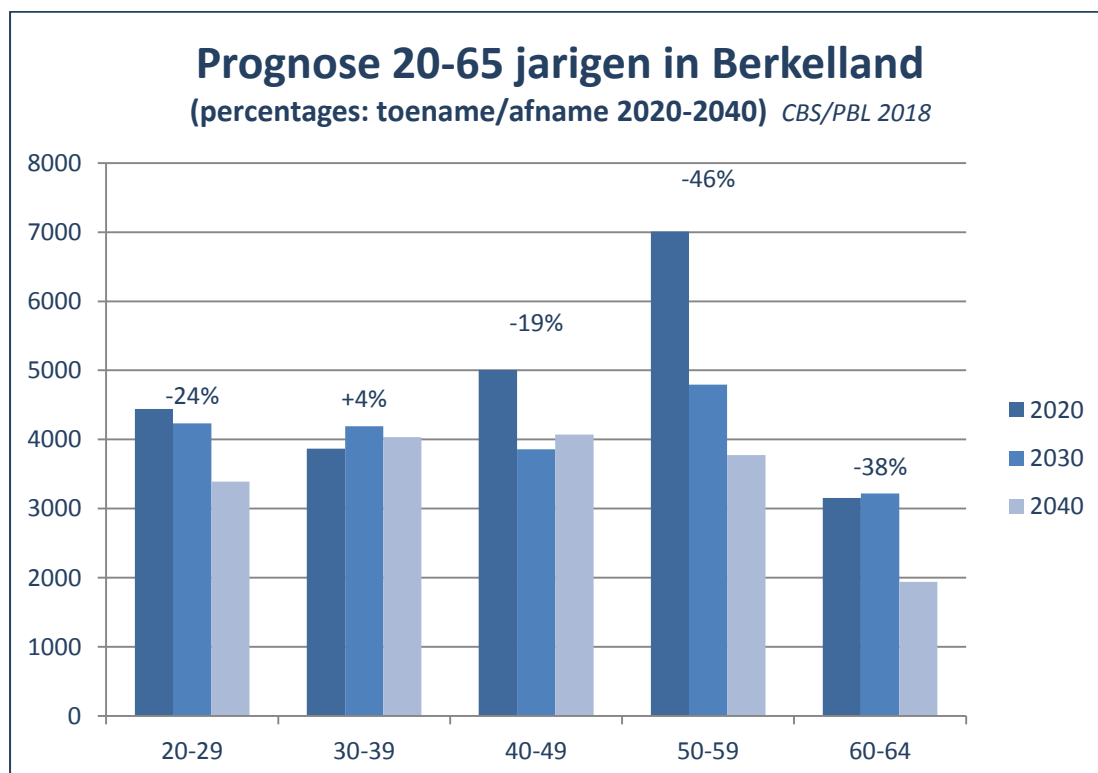
² De lichte stijging van het aantal geboorten rond 2030 heeft te maken met de grootte van de groep inwoners die deze kinderen krijgen - vooral geboren is in de jaren '90. Deze groep is relatief groot.

Bevolkingsprognose 20-65 jarigen: dalende beroepsbevolking

In de komende jaren is de verwachting dat de beroepsbevolking nog verder zal dalen.

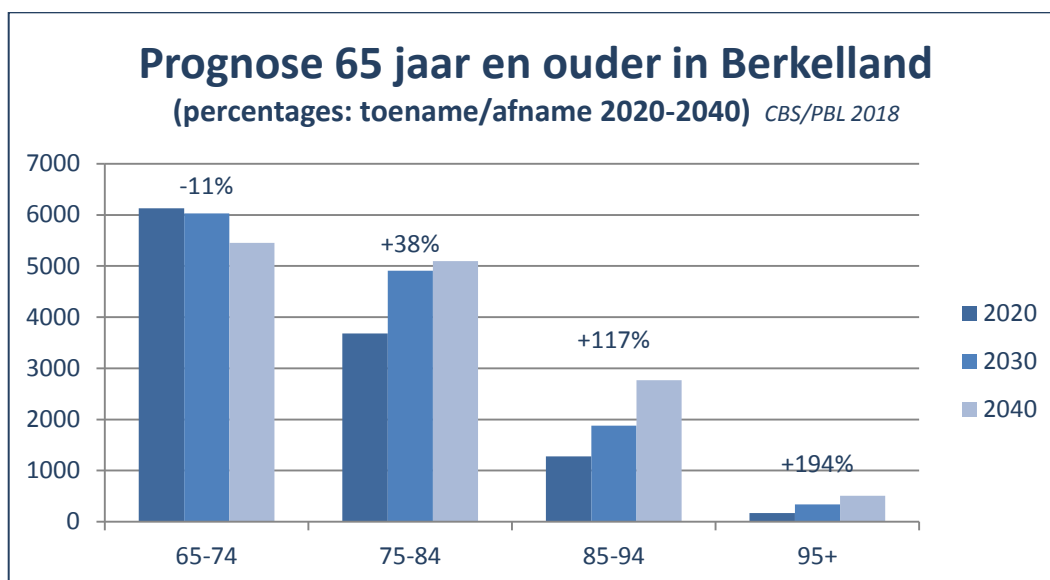

In de prognose van 20 tot 65 jarigen zie je deze geschatte afname van de beroepsbevolking goed terug. Waar we de afgelopen jaren te maken hadden met een afname in de groep tussen de 30 en 40 zit de grootste afname naar verwachting in de periode tot 2030 vooral in de leeftijdsgroep van 40-60 jarigen. Na 2030 zie je dat een grote afname logischerwijs doorzet in de groep 50-65 jarigen. Ook is in de periode tussen 2030 en 2040 wederom een sterke afname te zien in de groep 20-30 jarigen.

Bevolkingsprognose 65 jaar en ouder: vergrijzing

Naar verwachting wordt de groep van 65 jaar en ouder steeds groter de komende jaren. We hebben het dan over een toename van de mensen van 65 jaar en ouder van circa 23%, een ruim 2500 mensen. In onderstaand diagram is de verwachte toename per leeftijdsgroep te zien. De groep 65-plussers wordt groter, maar ook is te zien dat we steeds ouder worden en dat ook de groep ouder dan 85 jaar fors vermoedelijk gaat groeien. groeit.

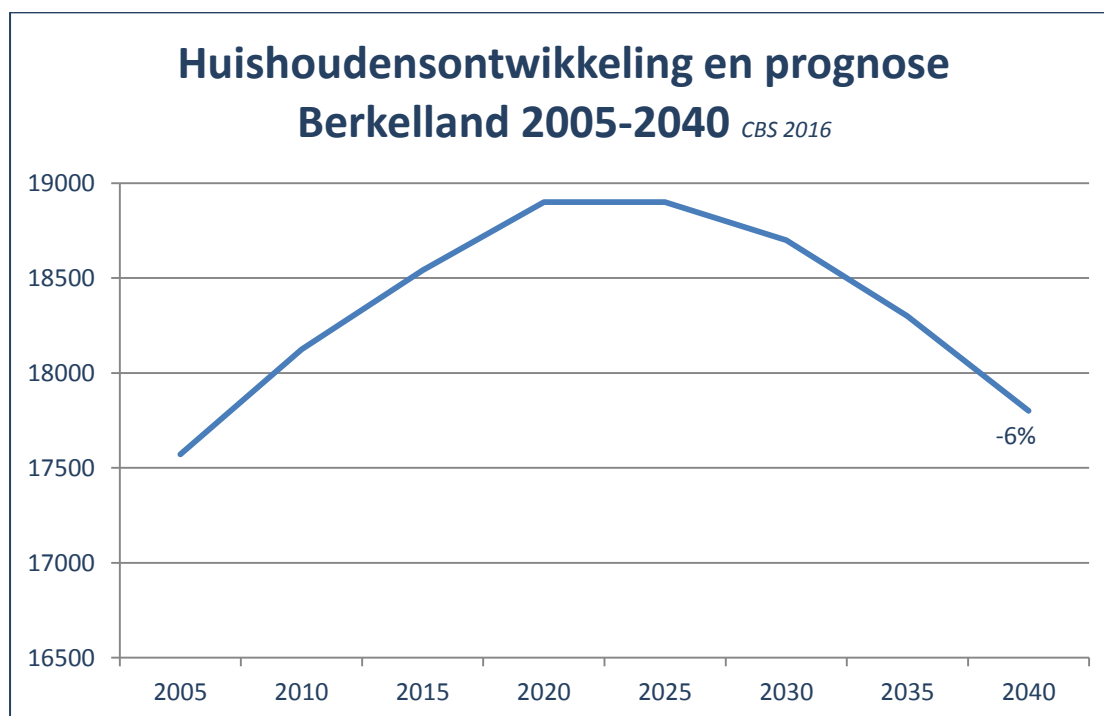

Wanneer we de prognoses van de drie leeftijdscategorieën naast elkaar zetten zien we de verschillen in leeftijdsgroepen en verwachte 'grijze druk' goed terug. Bijvoorbeeld het aantal 75-84 jarigen is met ruim 5000 in 2040 naar verwachting een stuk hoger dan het aantal 20-29 jarigen of het aantal 40-59 jarigen die respectievelijk tegen die tijd rond de 3000 en 4000 zitten.

Huishoudensprognose

Naast het dalen van het aantal inwoners is de ontwikkeling van het aantal huishoudens minstens zo relevant. Zeker voor de ontwikkeling van de woningmarkt. Daling van het aantal huishoudens heeft op den duur een overschot aan woningen tot gevolg, waardoor je rekening moet houden met een mogelijke toename van leegstand in de toekomst.

Het aantal huishoudens in de gemeente Berkelland blijft tot 2022³ stabiel, daarna zal het aantal huishoudens met zo'n 6% gaan dalen. Dit zijn ongeveer 1100 huishoudens.

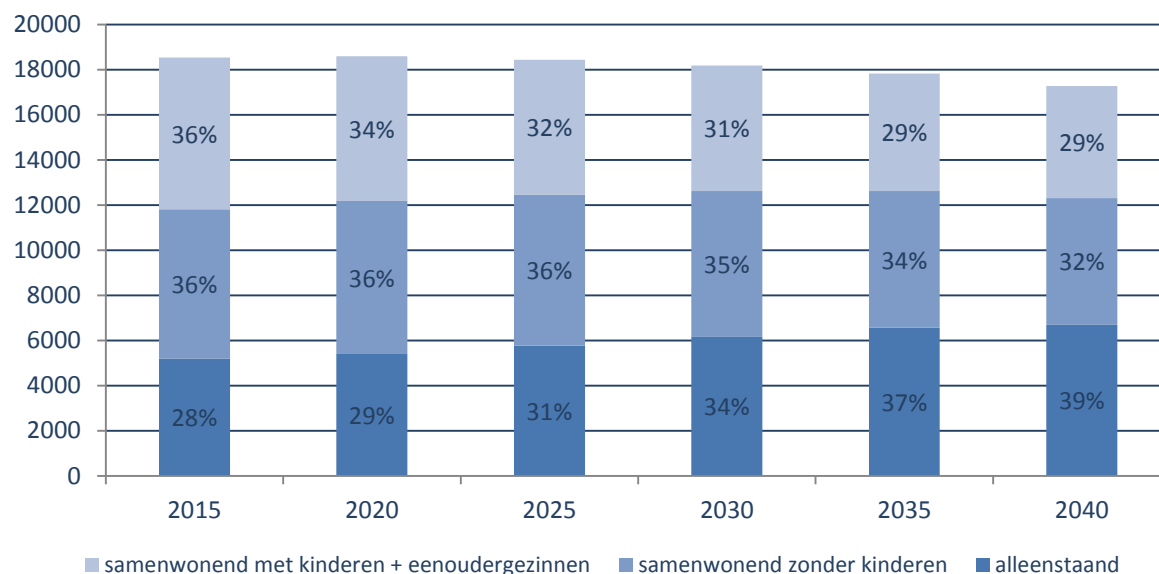
Prognose huishoudenssamenstelling

Naar verwachting zal in de komende 20 jaren in Berkelland de samenstelling van de huishoudens gaan veranderen. Er zullen meer eenpersoonshuishoudens bijkomen, mede door de vergrijzing. Steeds meer ouderen komen alleen te wonen na het overlijden van hun levenspartners. De verwachting is dat aantal eenpersoonshuishoudens in de gemeente Berkelland van 29% in 2020 groeit naar 39% in 2040. Het aantal meerpersoonshuishoudens is de afgelopen jaren al gedaald. In 2020 zijn 36% van de huishoudens meerpersoonshuishoudens zonder kinderen en 34% meerpersoonshuishoudens met kinderen. Dit daalt verder in 2040 naar respectievelijk 32% en 29%.

³ Zie Achterhoeks Woonwensen en leefbaarheidsonderzoek (AWLO) 2017 pp.21

Progose huishoudenssamenstelling Berkelland

CBS 2016

Door de verwachte toename zal mogelijk de vraag naar woningen voor eenpersoonshuishoudens toenemen, deze woningen zullen tevens geschikt moeten zijn voor de middelbare en oudere alleenstaanden. Wel is de afgelopen jaren al te zien dat ouderen steeds langer in hun huidige woning blijven wonen en steeds minder de overstap maken naar een levensloopbestendige woning. De keuze om langer te blijven wonen heeft onder meer een financiële reden, overstap naar een levensloopbestendige woning, huur of koop, is vaak duurder dan in de eigen (eventueel afgeloste) woning te blijven wonen. Het sociale netwerk speelt ook mee. Bij verhuizing verliest de oudere dit sociale netwerk, die bijvoorbeeld hielp met boodschappen of de tuin en onduidelijk is wat er dan voor terug komt. Een andere reden om niet te verhuizen zijn de vele eisen die de huidige ouderen stellen aan een levensloopbestendige woning, deze woningen zijn er niet of moeilijk te vinden.

Uitvoeringsagenda Vooruitblik Demografische Verandering

In de afgelopen hoofdstukken stonden de ontwikkelingen rondom demografische veranderingen centraal. Rekening houdend met deze demografische ontwikkelingen werkt de gemeente Berkelland al jaren aan het behoud van leefbaarheid. Deze opgave is verder uitgewerkt in de Vooruitblik demografische verandering uit 2017 (opgesteld door Weusthuis en Partners). De bijbehorende Uitvoeringsagenda bestaat uit een overzicht van concrete acties om de effecten die de demografische verandering met zich meebrengt zo positief en optimaal mogelijk te begeleiden. Het belangrijkste doel hiervan is het investeren in kwaliteit en ruimte om zo de leefbaarheid in de Berkellandse kernen en het buitengebied in de toekomst op peil te houden. In dit hoofdstuk ziet u een overzicht⁴ van de voortgang van de diverse actiepunten gekoppeld aan de volgende zes kernopgaven:

1. Goede zorg voor onze ouderen;
2. Een toekomstbestendige voorzieningenstructuur en aantrekkelijke dorpscentra;
3. Een duurzame woningvoorraad afgestemd op de vraag van de toekomst;
4. Aantrekkelijk landelijk gebied met goed evenwicht tussen natuur, landbouw en recreatie;
5. Een actieve en toekomstbestendige verenigingsstructuur;
6. Aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en afstemming onderwijs op de toekomstige arbeidsvraag.

⁴ Dit overzicht is niet uitputtend. Er is getracht een zo actueel mogelijk overzicht op te stellen over de stand van zaken. Het kan echter voorkomen dat er nieuwe ontwikkelingen zijn die nog niet in dit overzicht zijn opgenomen.

1. Goede zorg voor onze ouderen

Door de vergrijzing stijgt de vraag naar verschillende vormen van zorg, naar woonzorgvoorzieningen en naar Wmo-ondersteuning. Tegelijkertijd is de verwachting dat de beroepsbevolking krimpt en het beschikbaar zorgpersoneel afneemt (zie pagina 12). In Berkelland ligt de opgave voor om te zorgen dat er voldoende en passende (woon)zorg kan worden geboden bij de stijgende vraag.

Aanpak tekort zorgpersoneel in de toekomst

Er zijn in 2017 ongeveer 2.200 banen in de zorg in Berkelland. De beroepsbevolking krimpt met ongeveer 31% tot 2040. Tegelijkertijd groeit de vraag naar de verschillende vormen van ouderenzorg. Op basis van deze ontwikkelingen is een fors tekort aan personeel te verwachten, naar schatting ongeveer 1.000-1.400 werknemers in 2040 (Weusthuis en Partners, 2017). Belangrijkste opgave is daarom dit tekort zoveel mogelijk op te heffen. Dit kan door her-, bij- en omscholing, en/of het aantrekken van werknemers van buiten de gemeente. Ook kan gedacht worden aan verder stimulering van technologische innovatie in de zorg ter vervanging van de 'handjes aan het bed'.

Stimuleren aanbod opleidingen in de zorg

In de pilot Ondersteuning Thuis heeft Berkelland gelden vrij gemaakt voor de scholing van medewerkers van zorgaanbieders om het gedachtegoed van Ondersteuning Thuis overgebracht te krijgen. Er hebben de afgelopen twee jaar ongeveer 60 medewerkers van verschillende zorgaanbieders (HH1 en HH2) deelgenomen aan deze opleiding. In samenwerking met het Graafschap College en de zorgaanbieders die meedoen in Ondersteuning Thuis is deze opleiding ontwikkeld. Het is tot op heden nog geen erkend certificaat. De medewerkers die het certificaat hebben behaald kunnen in het werkveld taken overnemen van verzorgende en wijkverpleegkundigen (niet medische handelingen). Zij nemen de taken altijd nog wel onder supervisie over. Zoals het er nu uit ziet wordt de opleiding vanaf april landelijk erkend. Dit betekent dat de opleiding in het landelijk MBO register wordt opgenomen, elke zorgopleiding in Nederland kan deze opleiding dan gaan aanbieden. Het Graafschap College blijft de opleiding aanbieden en gaat zelf voor werving in de regio Achterhoek zorgen.

Aanjagen van innovatie in zorg

De gemeente Berkelland jaagt innovatie in de zorg niet alleen aan via Ondersteuning Thuis, maar ook regionaal met de acht gemeenten gezamenlijk door diverse onderwerpen te bespreken met de zorgaanbieders op het gebied van Wmo, Jeugd en participatie. Het afgelopen jaar is dit gebeurd voor Jeugd en aankomend jaar voor Wmo.

Het zorgaanbod past zo goed mogelijk bij de zorgvraag

Met de groei van het aantal ouderen neemt de vraag naar zorg toe. Daarbij gaat het zowel om ondersteuning en zorg aan huis als om de vraag naar specifieke (woon)zorgwoningen. Door veranderingen in de regelgeving in de zorg blijven ouderen steeds vaker in hun eigen woning wonen, tot dat dit echt niet meer kan. Hierdoor neemt de vraag naar verzorgingshuisplaatsen af en de vraag naar verpleeghuiszorg voor ouderen en voor cliënten met dementie (extra) toe. De belangrijkste opgave is om in het licht van deze ontwikkelingen het zorgaanbod zo passend mogelijk te maken bij de toenemende en veranderende zorgvraag.

Regietafel wonen en zorg

De afgelopen jaren heeft de Regietafel Wonen en Zorg (een samenwerking tussen gemeente, zorgaanbieders en vastgoedeigenaren) grote stappen gezet. Doel van de Regietafel is om in alle

grote kernen voldoende kwalitatief passend aanbod te behouden en te versterken. Centraal staat het wonen van inwoners die niet langer zonder ondersteuning thuis kunnen blijven wonen of aangewezen zijn op een nieuw thuis: intramurale of geclusterde woonzorgwoningen. Voor de ouderenzorg, de gehandicaptenzorg en de geestelijke gezondheidszorg. Om dit doel te bereiken heeft de Regietafel in 2018 een ontwikkelperspectief wonen-zorg per kern geschreven.

Kader WoonZorg initiatieven Berkelland

Op basis van cijfermatige analyse (Ontwikkelperspectief wonen en zorg Berkelland) heeft Berkelland in 2017 op hoofdlijnen vraag en aanbod van specifieke zorgwoningen in beeld gebracht. Voor de ouderenzorg, de gehandicaptenzorg en de geestelijke gezondheidszorg. Daarbij is de conclusie getrokken dat er getalsmatig de komende 5 jaar voldoende aanbod van woonzorg woningen is (of die geschikt te maken zijn) voor de berekende vraag naar zorgwoningen. Wel is er nog een kwalitatieve mis match in de aanbod van het type woonzorgwoningen. Met het kader WoonZorg⁵ wil Berkelland een vervolgstap maken naar een meer vraaggerichte aanpak. Het startpunt is de specifieke woonzorgvraag van bewoners. Door die vraag met de betrokken zorgvragers concreet in beeld te brengen kunnen we meedenken welk maatwerk voor hen nodig is als het gaat om het zorg- en welzijnsaanbod in relatie tot hun woonwensen. Ook vergelijken we deze behoefte met het woonzorg aanbod dat er nu al is. Op basis van deze stappen kunnen we beoordelen of er inderdaad behoefte is aan nieuw woonzorg aanbod. Het kader WoonZorg Initiatieven Berkelland is in november 2018 door de raad vastgesteld en zal in 2019 verder uitgewerkt worden.

Quick scan kostenontwikkelingen WMO in relatie tot de demografische ontwikkelingen

In 2018 is er een quick scan uitgevoerd naar de kostenontwikkelingen in de Wmo in relatie tot de demografische ontwikkelingen. Bureau Andersson Elffers Felix heeft een analyse naar de huidige inkomsten en uitgaven gedaan. Vervolgens voorspelden ze de inkomsten en uitgaven richting 2030 Eind 2018 zijn de bevindingen met de gemeenteraad gedeeld. Op basis van de voorspellingen stijgen de uitgaven 12% harder dan de inkomsten richting 2030. Deze stijging in uitgaven wordt met name veroorzaakt door huishoudelijke hulp. Het effect van ouderen op zorggebruik verschilt per zorgvorm. Zorgvormen met veel ouderen veroorzaken de grootste stijging in uitgaven. Het is raadzaam om maatregelen te treffen richting de toekomst.

Vorbereiding op de veranderende bevolking:

1. onderzoek waar kostenbesparingen mogelijk zijn voor huishoudelijke hulp en dagbesteding;
2. onderzoek of het aanbod van algemene voorzieningen passend is - en blijft - de komende jaren;
3. anticipeer op de groeiende vraag naar zorgverleners.

Stimuleren en organiseren mantelzorg en respijtzorg

Het stimuleren en organiseren van mantelzorg en respijtzorg in Berkelland vindt op verschillende manieren plaats:

- Mantelzorgwaardering laagdrempelig aanbieden: het aanvragen van de waardering kan het gehele jaar door, zowel telefonisch als digitaal;
- Jaarlijkse mantelzorgverwendag: vond plaats op 10 november 2018;
- Respijtproject 'Vervangende Mantelzorgdag Berkelland': heeft afgelopen jaren gedraaid. Half november wordt dit geëvalueerd. Gaat hoogstwaarschijnlijk verlengd worden.

⁵ Het WoonZorgkader is onderdeel van de aanpak Wendbaar Woonbeleid, zie hiervoor pagina 22.

- Informatievoorziening verbeteren: de eerste nieuwsbrief is inmiddels verzonden. Wanneer een mantelzorgwaardering aan is gevraagd krijgt men ook de mogelijkheid zich aan te melden voor de nieuwsbrief.
- Mantelzorgcafe: Er zijn mantelzorgcafes in Neede en Eibergen georganiseerd. Deze worden ondertussen geëvalueerd.
- Er wordt ingezet op ondersteuning op maat voor de jonge mantelzorger. Het proces om het mantelzorgpunt op te starten loopt inmiddels en zal naar verwachting in de zomer van 2019 tot uitvoer komen.

2. Een toekomstbestendige voorzieningenstructuur en aantrekkelijke dorpscentra

Door het teruglopen van het (financiële) draagvlak van maatschappelijke voorzieningen, winkels en voorzieningen neemt de kans op leegstand toe. De opgave in Berkelland ligt vooral om in de toekomst een kwalitatief sterke voorzieningenstructuur en goede ruimtelijke kwaliteit in de centra te behouden.

Integrale gebiedsgerichte leegstands aanpak

De demografische ontwikkelingen zoals die in deze rapportage geschetst zijn zorgen er samen met tal van maatschappelijke veranderingen voor dat er minder behoefte en draagvlak is voor maatschappelijke voorzieningen en winkels. Dit heeft gevolgen voor de voorzieningenstructuur in Berkelland maar ook voor de ruimtelijke kwaliteit: er kan leegstand ontstaan. Leegstand heeft een negatief effect op de omgeving, want dit geeft een beeld van achteruitgang en kan daarnaast zorgen voor verloedering van een pand en omgeving. Het is daarom voor de leefbaarheid van belang in te zetten op een sterke (geconcentreerde) voorzieningenstructuur.

Een goede ruimtelijke kwaliteit van het dorpscentrum draagt bij aan de leefbaarheid van de kern. Zo zullen de dorpscentra van de toekomst bestaan uit onder meer een combinatie van winkels, horeca, zorgvoorzieningen, culturele voorzieningen en onderwijs in een aantrekkelijke ruimtelijke omgeving. Daarnaast is het belangrijk om uit te gaan van een integrale gebiedsgerichte (leegstands)aanpak. Hierbij wordt een gebied in zijn geheel bekeken en wordt prioriteit gelegd bij kwetsbare gebieden en de meest in oog springende locaties. Er is hierbij vervolgens elke keer sprake van een maatwerkoplossing die past bij plek en pand.

Revitalisering winkelcentra in Berkelland

Met ondernemers wordt in diverse overleggroepen en Taskforces (waar de gemeente onderdeel van is) overleg gevoerd over de revitalisering en het compact maken van de centra in de Berkellandse kernen. In Eibergen en Neede loopt dit proces al enkele jaren. Voor Eibergen is het centrumplan door de gemeenteraad vastgesteld. In Neede is in 2017 aanvullend daarop een pilot gestart voor de transformatie van de Oudestraat. De transformatievisie zal in het eerste kwartaal van 2019 in de gemeenteraad worden besproken. In Borculo is in 2018 een Taskforce gestart. De eerste bewonersavond heeft ondertussen plaatsgevonden, hier was een goede opkomst. Nu worden er werkgroepen (horeca, centrum, groen, ondernemers) gevormd. In Ruurlo wordt gewerkt aan een verbinding tussen museum More en het centrum.

Pilots integrale gebiedsgerichte leegstands aanpak

De gemeente wil inzetten op een breed scala aan instrumenten om leegstand tegen te gaan. Deze inzet bestaat deels uit bestaande (excessenregeling, Welstand, sloopregeling) en deels uit nieuwe instrumenten, bijvoorbeeld de leegstandsverordening en de herstructureringsreserve. De structuurvisies wonen, de ontwikkelagenda en centrumvisies zijn hierbij het uitgangspunt. Voor het oplossen van knelpunten is transformatiebudget opgenomen. Ondertussen is in Neede de pilot bijna afgerond en is in Borculo een revitaliseringstraject gestart. Voor Ruurlo zijn er plannen en in Eibergen is dit traject in uitvoering.

Kern- en wijkgericht werken verder doorvoeren

Om een goed vertrekpunt te hebben voor het wijk- en kerngericht werken, werkt Companen samen met Moventem aan een nulmeting van de kernen. In het voorjaar 2019 zal deze nulmeting opgeleverd worden.

Kwaliteitsimpuls/investeren in beheer en onderhoud van dorpscentra

Een belangrijke voorwaarde voor het leefbaar houden van de kernen is het op peil houden van de ruimtelijke kwaliteit, door stads- en dorpsvernieuwing. Er komen door de demografische ontwikkelingen minder middelen beschikbaar om te investeren in bijvoorbeeld beheer en onderhoud. Niet alleen nieuwbouw, maar ook het 'goed houden wat goed is' vraagt om gerichte investeringen en aandacht voor beheer, onderhoud, ontwerp. Het versterken van de kwaliteiten van een kern, zoals bijvoorbeeld de aanwezigheid van historische bebouwing, de groenstructuur, een prettig woonklimaat, een dorpsplein of de Berkel en hierin beheer en onderhoud op aansluiten, versterkt de leefbaarheid. Ook de sloop en verduurzaming van panden (energie en levensloopbestendig maken, asbestproblematiek) draagt hieraan bij. Dit actiepoint is onderdeel van de bovengenoemde actiepunten.

Verder ontwikkelen leegstandsdata vastgoed en monitoring

Om goed inzicht te houden in de leegstand in al het vastgoed in de kernen (o.m. maatschappelijk en zakelijk vastgoed) is het belangrijk om door te gaan met het ontwikkelen van een betrouwbare set aan leegstandsdata en deze te blijven monitoren. Het afgelopen jaar is door het Kadaster een poging ondernomen te onderzoeken hoeveel leegstaand agrarisch vastgoed zich in Berkelland bevindt. Dit heeft nog niet de gewenste resultaten opgeleverd. Ook het onderzoek van Stec heeft nog niet voldoende opgeleverd om hier een goed beeld van te krijgen. Aandacht blijft nodig voor het in beeld brengen van leegstandsdata over agrarisch, zakelijk en maatschappelijk vastgoed.

3. Een duurzame woningvoorraad afgestemd op de vraag van de toekomst

De bevolking in Berkelland verandert en daarmee verandert de woningbehoefte ook. De ontwikkeling van het aantal huishoudens is hierin maatgevend voor het aantal woningen. Zoals eerder aangegeven zal dit aantal vanaf 2020 gaan dalen. Daarnaast verandert ook de kwalitatieve vraag naar woningen. Door veranderingen in de bevolkingssamenstelling zoals vergrijzing, verandering van huishoudenssamenstelling en veranderende woonwensen. Kortom, de samenstelling van de bevolking verandert en de woningbehoefte verschuift mee. Wat nu een passende woning voor iemand is, is dat in de toekomst misschien niet meer. Er ligt dus een opgave om zowel te anticiperen op de daling van het aantal huishoudens als op de veranderende vraag naar type woningen.

Wendbaar Woonbeleid

Het is van belang dat we - ondanks de demografische veranderingen in Berkelland - ervoor zorgen dat inwoners in Berkelland prettig kunnen (blijven) wonen en dat ze de woning kunnen vinden in Berkelland waar zij behoefte aan hebben. Met het wendbaar woonbeleid willen we ervoor zorgen dat er speelruimte komt om zowel in te spelen op de huishoudensdaling als om transformatie mogelijk te maken. Zo kunnen we zo goed mogelijk inspelen op de woonbehoefte van onze inwoners.

Aan de slag met de transformatieopgave

De raad van Berkelland stelde in december 2016 de Lokale Woonagenda 2016-2020 vast met als doel: 'goed en betaalbaar wonen in het groen'. Deze agenda zet in op het anticiperen op krimp door overbodige plancapaciteit weg te nemen, de woningvoorraad te verduurzamen en op het langer thuis wonen voor de groter wordende groep ouderen. Begin 2018 werd het plan van aanpak voor *Ruimte voor kwaliteit - onderweg naar Wendbaar Woonbeleid* gepresenteerd. Voor een goed woonbeleid in Berkelland is het van belang om gelijktijdig in te blijven zetten op verminderen van de overtollige plancapaciteit en op transformatie naar de goede woningen. Zowel vermindering als transformatie van de woningvoorraad zijn even belangrijk om in te spelen op de woningvraag van nu en de toekomst en het benutten van kansen voor Berkelland. Zodat inwoners nu en in de toekomst goed kunnen wonen in Berkelland. De essentie van het plan van aanpak is dat er ruimte blijft voor de goede woningbouwplannen. Voor Berkelland betekent dit dat extra woningbouw, die ondanks de verminderopgave ontstaat, niet leidt tot een directe verminderopgave in woningbouw(plannen) op een andere plek in het dorp. De extra woningbouw zal daardoor gaan leiden tot een extra sloopopgave van woningen in de toekomst, wanneer er vraaguitval zichtbaar wordt in delen van de kern.

Structuurvisies Wonen vertalen in nieuwe bestemmingsplannen

In Berkelland staan per 1-1-2018 19.472 woningen. Op basis van de verwachte huishoudensgroei zijn er nog circa 150 extra nodig tot 2025. De huidige plancapaciteit ligt met 621 woningen fors hoger. Een deel van deze plannen komt niet van de grond, omdat ze onvoldoende aansluiten bij de behoefte. Daarnaast zijn er in andere segmenten tekorten aan woningen. Op basis van het *Stoplicht model* zullen een groot aantal plannen geschrapt moeten worden om te zorgen dat de goede woningen op de goede plaats komen. Het vaststellen van de structuurvisies wonen van de grote kernen in Berkelland is een eerste stap om aan te geven welke plannen in volgende bestemmingsplannen niet meer worden opgenomen.

In januari 2016 is de structuurvisie Wonen Eibergen vastgesteld en in oktober 2017 heeft de gemeenteraad de structuurvisies van de kernen Neede, Borculo en Ruurlo vastgesteld. Deze

procedure is een volgende stap in het langlopend proces van het terugdringen van de overcapaciteit aan verouderde woningbouwplannen. Daarnaast is er in elke kern ruimte gecreëerd voor nieuwe woningen in het centrum. De structuurvisies Wonen voor de 4 grote kernen worden vertaald in nieuwe bestemmingsplannen, om zo de overcapaciteit van verouderde woningbouwplannen weg te halen, zodat er ruimte komt voor nieuwe initiatieven en nieuwe locaties. Voor de wijk Op de Bleek in Eibergen heeft de raad inmiddels een bestemmingsplan vastgesteld. Voor de doorvertaling van de Structuurvisies Wonen Neede, Borculo en Ruurlo en de overige plannen in Eibergen is in november 2018 een plan van aanpak door de raad vastgesteld. In lijn met het plan van aanpak is inmiddels gestart met de uitvoering ervan. Dat betekent dat van locaties waar de bestemming aangepast moet worden, de bestemmingsplanprocedure wordt voorbereid. De planning per locatie is opgenomen in het plan van aanpak.

Verhuisonderzoek Kadaster 2008-2017

Het Kadaster heeft in de eerste helft van 2018 een kwantitatief verhuisonderzoek naar de koopstromen gehouden over de afgelopen 10 jaar. Over het algemeen zijn er geen grote opvallende uitkomsten in het verhuisonderzoek te zien. Wel is te zien dat de nieuwe instroom van kopers hoger is dan de uitstroom en dat de koopstromen vooral plaatsvinden in de kernen en tussen buurgemeenten. Positief is te benoemen dat het grootste deel van de instromers in de startende- of gezinsfase zit. Deze instroom is positief voor de leefbaarheid in Berkelland. De band tussen de kleine kern met de grote kern in de buurt is in de verhuisbewegingen te zien. We zien geen grote opvallendheden in koopstromen bij de Berkellandse kernen, behalve Beltrum. Hier vertrekken, vergeleken met andere kernen, bovengemiddeld veel jongeren naar Groenlo, mede door de lage huizenprijzen in Groenlo. Het verhuisonderzoek geeft ons waardevolle informatie over de koopstromen in, naar en uit Berkelland. Het is van belang om de komende jaren de koopstromen te blijven monitoren, zodat eventuele grote veranderingen op tijd opgemerkt kunnen worden. Er zal daarom begin 2019 opnieuw een verhuisonderzoek gehouden worden. Daarnaast zal, naar aanleiding van de uitkomsten, opnieuw in gesprek gegaan worden met de groep jongeren uit Beltrum.

Toekomstbestendig maken van de bestaande woningvoorraad

De grootste opgave zit echter in renovatie en vervanging van bestaande woningen. Deze sluiten steeds minder goed aan bij de kwalitatieve vraag. Er liggen opgaven in het geschikt maken voor ouderen, in verduurzaming en in modernisering, zowel in de afwerking van de woning als in de uitstraling.

Campagne Heerlijk thuis in huis

De gemeente Berkelland zet in om bewustwording te stimuleren bij woningeigenaren over de aanpassingsopgave die voortkomt uit het langer thuis blijven wonen. Hierbij gaat het om levensloopbestendigheid, veiligheid en duurzaamheid van een woning. Deze campagne wordt samen met Kruiswerk, Prowonen en het Energieloket uitgevoerd. In het voorjaar van 2018 is de overeenkomst tussen de kernpartners getekend. 5 oktober 2018 vond de officiële start van de campagne plaats.

Stimulering verduurzaming particuliere woningen

Stimulering van particuliere woningeigenaren om de woning te verduurzamen door:

- Jaarlijkse overeenkomst met het Verduursaam Energieloket (het pluspakket), hierin zit onder meer aanpak van wijken en individuele adviezen en begeleiding naar offertes;

- Maken van een stimuleringsregeling (voor gekochte woningen van woningcorporaties) asbest in gespikkeld bezit, waarbij asbestverwijdering gecombineerd wordt met dakisolatie;
- In het Energie Uitvoeringsprogramma (EUP1) worden voor de langere termijn ook acties benoemd voor verdere stimulering voor opwekkingsinstallaties in de woonomgeving een duurzaamheidslening voor inwoners om hun huis verder te verduurzamen en hiermee toekomstbestendig te maken. Vanuit het EUP 1 worden 500 huishoudens per jaar gestimuleerd om hun woning te verduurzamen (Achterhoek bespaart en Duurzaamheidsleningen). Momenteel wordt er gewerkt aan een nieuw EUP.

Onderzoek grondprijzen

Het beleid is er op gericht dat de grondprijzen marktconform zijn en in lijn met de kavelprijzen in omliggende gemeenten liggen. Afgelopen periode zijn de grondprijzen voor woningbouwlocaties in beeld gebracht. Deze inventarisatie wordt in het eerste kwartaal van 2019 aan de portefeuillehouders gepresenteerd en vervolgens tot voorstel aan het college uitgewerkt. Daarbij differentiëren we naar woningtype en locatie, om daarmee de prijsstelling optimaal af te stemmen op de verwachte woningbouwbehoefte. Overigens constateren we dat het bestaande gemeentelijke kavelaanbod zich voornamelijk richt op vrijstaande woningen en tweekappers, typologieën waarbij op termijn mogelijk een overschot ontstaat.

Monitoren van de toekomstige sloopopgave

De Woningmarktmonitor Berkelland 2018 rapporteert o.a. over de woningleegstand en de resterende plancapaciteit. In het afgelopen jaar zijn we nader in gegaan op de onduidelijke leegstandssituaties. Dit onderzoek heeft veel inzicht opgeleverd, helpt bij het signaleren van segmenten in de markt waar opgaven liggen en het draagt bij aan het actueel houden van onder meer de BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen). Daarom zal er in 2019 een verdere verdiepingsslag in het in beeld brengen van leegstandsdata plaats vinden.

Onderzoek naar transformatiefonds

In de komende jaren is er een transformatieopgave van woonzorgvastgoed, vernieuwing van huur- of koopwoningen, behoud van aantrekkelijke winkelcentra en beeldbepalend vastgoed. Hier op inzetten is noodzakelijk voor het behoud van leefbare kernen en het benutten van kansen. Deze transformatieopgave vraagt, soms tijdelijk, om bewegingsruimte binnen het woningbouwprogramma. Om bewegingsruimte te creëren is in het wendbaar woonbeleid afgesproken, dat als er duidelijk (aantoonbaar onderzocht) meer behoefte naar woningen is, dit (tijdelijk) wordt toegestaan. Deze extra woningbouw zal mogelijk leiden tot een extra sloopopgave in de toekomst in dezelfde kern. Om deze sloopopgave op termijn te financieren is het opzetten van een transformatiefonds noodzakelijk, waarbij zowel de overheid als initiatiefnemers van nieuwe woningen een bijdrage in zullen storten. De mogelijkheden voor dit fonds zijn in onderzoek. Juridisch is dit complexe materie. We kijken daarnaast ook naar andere vormen om een bijdrage aan de transformatieopgave te leveren, denk aan omvorming van leegstaand vastgoed.

4. Aantrekkelijk landelijk gebied met goed evenwicht tussen natuur, landbouw en recreatie

Het aantal landbouwbedrijven in Berkelland neemt af, door zowel vergrijzing als ontwikkelingen in de landbouw zelf. Er treedt enerzijds schaalvergroting op en anderzijds stoppen bedrijven. Tegelijkertijd liggen er in het buitengebied kansen voor de recreatiesector, onder meer door vergrijzing die maakt dat de groep actieve ouderen groeit. De opgave voor de komende jaren is een duurzame balans te vinden tussen natuur, landbouw en recreatie en daarmee het landelijk gebied aantrekkelijk te houden.

Behoud van aantrekkelijk buitengebied

De gemeente Berkelland is één van de grootste plattelandsgemeenten van Nederland. Het landschap van Berkelland wordt vanouds gekenmerkt door een gezonde mix van landbouw en natuur. Dat maakt het landelijk gebied aantrekkelijk voor toerisme en recreatie. Die gezonde mix dreigt echter in onbalans te raken door de ontwikkelingen in de landbouw. Waar de landbouwsector schaalvergroting kent, maar tegelijkertijd ook een grote groep stoppende bedrijven en daarmee leegstand, is de recreatiesector in opkomst. Beide sectoren spelen in hetzelfde gebied, maar hebben (deels) conflicterende belangen. Om een aantrekkelijk buitengebied te behouden is het belangrijk om hier een balans in te vinden. Dat betekent onder meer actief aan de slag gaan met oplossingen voor de vrijkomende agrarische bebouwing, asbest en consequenties van schaalvergroting. En tegelijkertijd inzetten op het verder stimuleren van de recreatieve mogelijkheden in Berkelland. Om deze opgave zo goed mogelijk aan te pakken, wordt er actief ingezet op de volgende acties:

Aanpak vrijkomende agrarische bebouwing

Momenteel worden verschillende aanpakken verkend voor de aanpak vrijkomende agrarische bebouwing in Berkelland de komende jaren. De notitie ‘functies zoeken plaatsen zoeken functies’ biedt enige aanknopingspunten. Het onderzoek Vrijkomende Agrarische Bebouwing dat samen met het Kadaster en I&M is uitgevoerd wordt hiervoor gebruikt, samen met een inventarisatie die we intern met GIS specialisten en gebiedskenners gaan doen. Daarnaast zal begin 2019 de Wageningen Universiteit een vervolg onderzoek uitvoeren op de uitkomsten van het Kadaster, dit geeft mogelijk meer inzicht in de VAB problematiek.

Inzicht en overzicht in de agrarische sector

Het coaching traject onder varkenshouders is vorig jaar uitgevoerd. Er is beter in beeld gekomen welke bedrijven stoppen en welke doorgaan. Inmiddels is ook onder de overige agrariërs een keukentafelronde gestart. Het doel hiervan is een overzicht van onder meer de vrijkomende agrarische bebouwing en asbestdaken te krijgen en in gesprek te gaan over oplossingsrichtingen per erf. Ook zal gesproken worden over mogelijk ambities omtrent duurzaamheid of andere vormen van landbouw. De provincie Gelderland heeft hiervoor subsidie verstrekt.

Onderzoek naar de mogelijkheden verticale landbouw

Het onderzoek naar de mogelijkheden voor verticale landbouw maakt deel uit van een scala aan instrumenten die gezocht worden om agrariërs een alternatief te bieden na bedrijfsbeëindiging. Dit onderzoek gaat in het eerste kwartaal 2019 starten.

Vervolg asbesttrein voor Berkelland

De asbesttrein – een versnellingsproces voor het saneren van asbestdaken in het buitengebied – heeft in 2018 vervolg gekregen en er lopen vier treinen per jaar.

Onderzoek naar verdere stimuleringsmogelijkheden voor asbestsanering

Er wordt een verkenning uitgevoerd om naast onze asbestleningen meer stimuleringsmogelijkheden te vinden voor asbestsanering. Hiervoor komt nog een plan van aanpak, ook industrieel vastgoed en schuurtjes worden hierbij meegenomen.

Het gemeentelijk recreatiebeleid actualiseren

Het beleidsplan Beleef het in Berkelland behoeft actualisatie. Regionaal vond er in het najaar van 2018 een Vitaliteitsonderzoek Verblijfsrecreatie plaats. Het onderzoek bevatte twee onderdelen, een kwantitatieve (cijfermatige) vraag-aanbod vergelijking, en een kwalitatieve vraag-aanbod vergelijking met behulp van leefstijlen. Op basis hiervan zal het gemeentelijk recreatiebeleid worden geactualiseerd. Hierin zal aandacht zijn voor verschillende vormen van reguliere verblijfsrecreatie, waaronder ook kamperen. Mogelijk komt er als vervolg op het Vitaliteitsonderzoek nog een onderzoek op het gebied van dagrecreatie. De resultaten van beide onderzoeken leiden naar inzicht over welke capaciteit er nu is in de Achterhoek, hoeveel capaciteit er (nog) nodig is en naar welke vorm van verblijfsrecreatie behoefte is.

Recreatieondernemers blijven stimuleren om samen te werken via Achterhoek toerisme

Berkelland kent een breed aanbod aan karakteristieke, kleinschalige bedrijven. Het is van belang om het karakteristieke, authentieke, kleinschalige toeristische- en recreatieve aanbod op te schalen in kwaliteit en beter te bundelen zodat het sterker te presenteren is. Ondernemers worden gestimuleerd om samen te werken. Via Achterhoek Toerisme is een regiocoördinator Berkelland in dienst. Met ondernemers wordt het activiteitenaanbod uitgebreid en geprofessionaliseerd. Berkelland heeft in dit kader aan recreatieondernemers de cursus 'Gastheerschap van het Landschap' aangeboden. Dit was een succes. Mogelijk komt hierop een vervolg.

Ondernemerschap en bewustwording stimuleren bij agrariërs, recreatieondernemers

Schaalvergroting en bedrijfsopvolging zijn aandachtspunt. Daarnaast is bewustwording nodig over de doelgroep die bediend wordt. Uit het eerder genoemde regionale onderzoek naar het verblijfsrecreatieve aanbod in de regio volgt ook wat de perspectieven zijn en welke ondernemers zich in een 'gevaarzone' bevinden. Met dit beeld kunnen mogelijke vervolgacties worden verkend. Bijvoorbeeld door net als met agrariërs keukentafelgesprekken te voeren.

Initiatieven in het gebied actief ondersteunen

Initiatieven kunnen ondersteund worden vanuit LEADER. Twee initiatieven zijn gehonoreerd, het Liefdespad in Ruurlo en Kronenkamp Neede. Op dit moment zijn er geen lopende aanvragen in Berkelland.

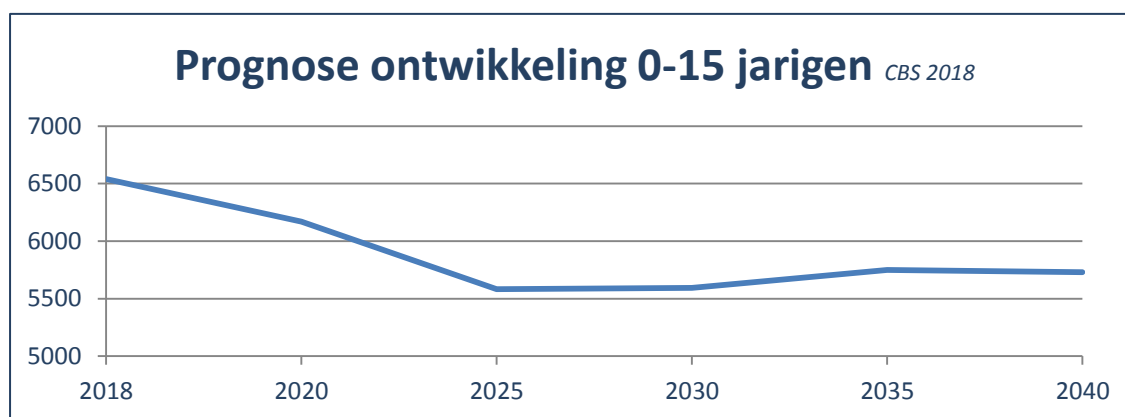
5. Een actieve en toekomstbestendige verenigingsstructuur

Verenigingen dragen bij aan de leefbaarheid doordat ze de sociale cohesie en de verbinding in het dorp versterken. Hoewel momenteel het percentage leden die lid zijn bij een sportvereniging nog toeneemt is de verwachting dat het aantal leden bij verschillende type verenigingen in de komende jaren zal teruglopen. Het bevolkingsaantal daalt en belangrijker voor veel verenigingen, het aantal kinderen tot 15 jaar loopt terug met circa 15%.

Uit de cijfers van de ledenaantallen van de gesubsidieerde sportverenigingen in Berkelland blijkt dat gemiddeld door 30% van de inwoners lid is van een sportvereniging en dat dat gemiddeld voor meer dan de helft van de jongeren geldt. Het is waarschijnlijk dat door de afname van het aantal jongeren ook het aantal leden van de (sport)verenigingen in Berkelland terug gaat lopen. Mogelijk kan de vergrijzing voor een tegenbeweging zorgen. Ouderen hebben vaak meer vrije tijd en zijn vaak actief in deze vrije tijd. Dit mogelijke effect valt wel weg als deze generatie er niet meer is.

Lidmaatschap sportvereniging	Totaal aantal leden	Percentage ten opzichte van totale bevolking in Berkelland	Totaal aantal jeugdleden	Percentage ten opzichte van totaal aantal jongeren in Berkelland
1-1-2011	13.774	31%	5.192	49%
1-1-2012	13.186	29%	5.071	48%
1-1-2013	13.414	30%	5.070	49%
1-1-2014	13.197	30%	5.022	49%
1-1-2015	12.836	29%	5.045	51%
1-1-2016	12.761	29%	5.029	51%
1-1-2017	13.306 ⁶	30%	4.847	50%

Bron: ledenaantallen op basis van de subsidieregistratie Gemeente Berkelland

⁶ De ledenaantallen zijn gebaseerd op de subsidieregistratie van sportverenigingen in de gemeente Berkelland. Dit geeft dus geen volledig beeld. De toename van het aantal leden in 2017 is te verklaren door 3 extra verenigingen die subsidie hebben aangevraagd. Wanneer we het totaal bekijken zonder deze 3 verenigingen is de ingezette lijn van een dalend aantal leden waar te nemen.

Een toekomstbestendige verenigingsstructuur

Minder leden bij verenigingen kan leiden tot minder financiële middelen en kan het lastig worden om de exploitatie van de accommodatie rond te krijgen. Door deze ontwikkelingen komt het bestaansrecht van een deel van de verenigingen mogelijk in gevaar. Om in de toekomst een actieve en goede verenigingsstructuur in stand te kunnen houden zijn de volgende actiepunten geformuleerd:

Verenigingen stimuleren met elkaar in gesprek te gaan

Berkelland stimuleert de besturen van dorpshuizen en verenigingen om met elkaar in gesprek te gaan over de toekomst. De Sportfederatie Berkelland heeft hierin een belangrijke ondersteunende rol. De gemeente faciliteert de Sportfederatie Berkelland door het verstrekken van subsidie. In de toekomst zal dit gesprek ook met ander type verenigingen plaats moeten vinden.

Stimulering efficiënte duurzame invulling dorpshuizen/verenigingsgebouwen

Achterhoek in Beweging is sinds 2012 het gezamenlijke initiatief van de samenwerkende Achterhoekse gemeenten en stelt de kracht van sport, bewegen en een gezonde leefstijl centraal. Via Achterhoek in Beweging wordt ingezet op het stimuleren van 'open clubs'. Een dergelijke club is een ontmoetingsplek waarbij zij eigen leden, andere regelmatige bezoekers van de club en de buurtbewoners uitnodigt om te sporten en om bij de vereniging betrokken te raken en te blijven. Een 'open club' is ondernemend en richt zich op een langetermijnvisie en staat daarom nooit stil. Zij denkt vraag- en buurtgericht en gaat steeds opnieuw na wat de behoeften zijn, speelt daarop in en probeert verbindingen te leggen met andere domeinen. In Berkelland wordt de ontwikkeling naar 'open clubs' ook gestimuleerd. De Sportfederatie Berkelland faciliteert dit onder andere. In Berkelland zijn er ook verenigingen die zich in die richting ontwikkelen. Bijvoorbeeld in Beltrum zijn er concrete plannen om de samenwerking tussen zowel sportverenigingen als met partijen uit de sectoren onderwijs, welzijn, zorg en het bedrijfsleven te intensiveren.

Maatwerk leveren

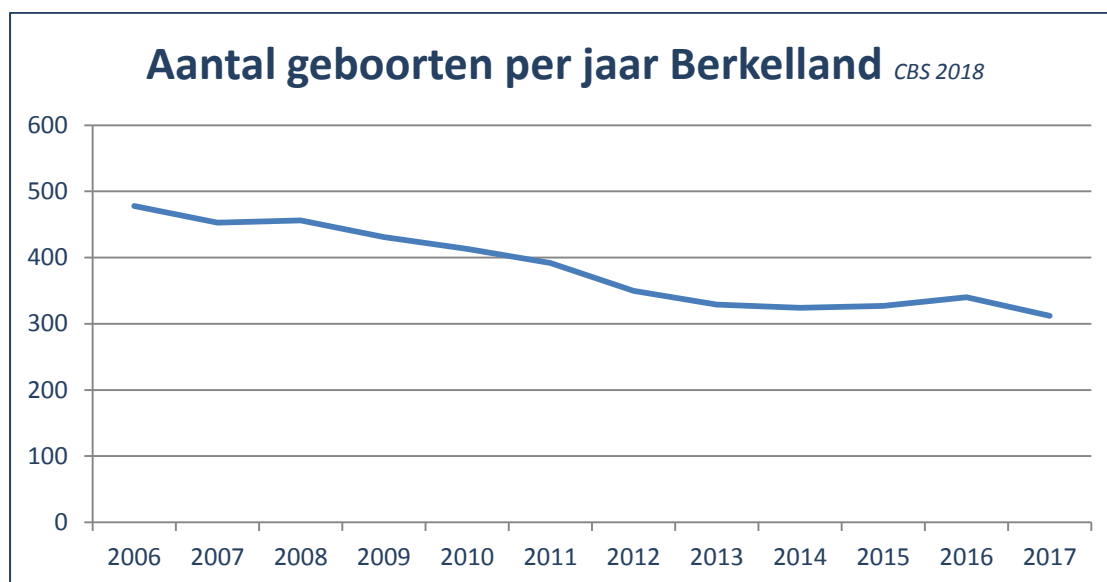
Dorpshuizen spelen een belangrijke rol in leefbaarheid, met name in de kleine kernen waar andere voorzieningen verdwijnen of verdwenen zijn. Het is niet eenvoudig om de exploitatie inclusief onderhoud van dorpshuizen rond te krijgen. De motie M15-21 'Maatwerk voorzieningen' biedt mogelijkheden om dorpshuizen te ondersteunen in het goed onderhouden van gebouwen. Momenteel loopt er in samenwerking met Sportfederatie Berkelland een traject om de financiële situatie bij sportverenigingen te analyseren. Dit is nodig om zo waar mogelijk maatwerk te kunnen leveren indien de financiële situatie hier aanleiding toe geeft. Vanwege de lage respons in dit onderzoek afgelopen zomer is dit verlengt tot het najaar 2018. De resultaten worden ondertussen intern geanalyseerd. In het eerste kwartaal van 2019 worden de eerste conclusies verwacht.

6. Aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en afstemming onderwijs op de toekomstige arbeidsvraag

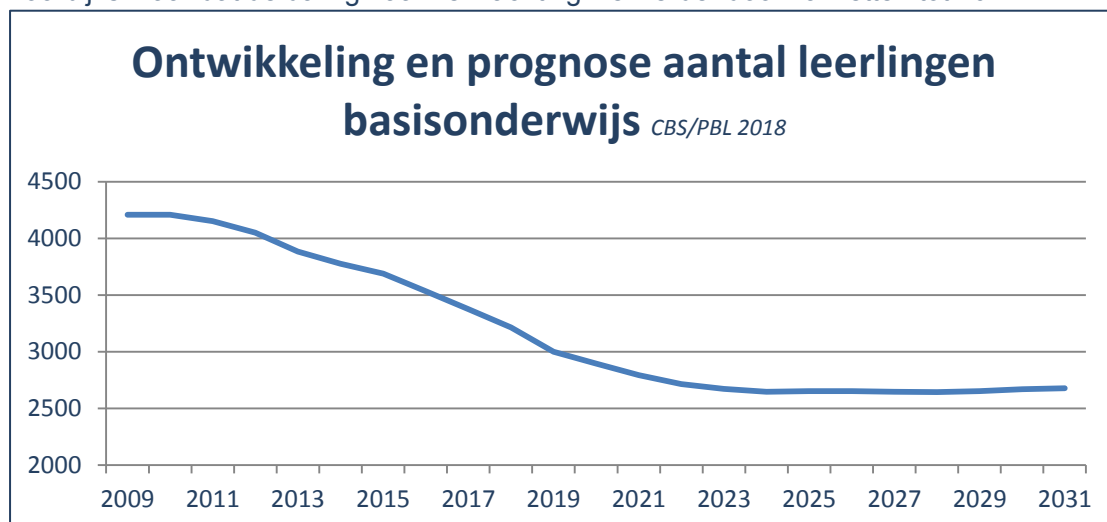
Demografische veranderingen leiden tot een afname van jongeren en de beroepsbevolking (20-65 jaar). Het vinden van geschikt (MBO, HBO, WO) personeel is momenteel al een uitdaging voor sommige bedrijven. Door het afnemen van de beroepsbevolking kan het vestigingsklimaat voor bedrijven in de toekomst onder druk komen te staan. De opgave voor Berkelland is het vestigingsklimaat van bedrijven te optimaliseren en te zorgen voor afstemming tussen arbeidsmarkt en onderwijs in de regio.

Onderwijs

De geboortecijfers van de afgelopen jaren laten zien dat er steeds minder kinderen geboren worden in Berkelland. In 2018 zijn er zelfs ruim 1.600 minder kinderen in de leeftijdsgroep van 0-4 jaar dan in 2008. Deze daling heeft als eerste effect op het basisonderwijs in Berkelland.

In de onderstaande grafiek is te zien dat het aantal leerlingen tussen 2009 en 2018 met bijna 1.000 leerlingen is gedaald. De prognoses laten zien dat de grootste daling in het basisonderwijs voorbij is maar dat de daling naar verwachting wel verder door zal zetten tot 2024.

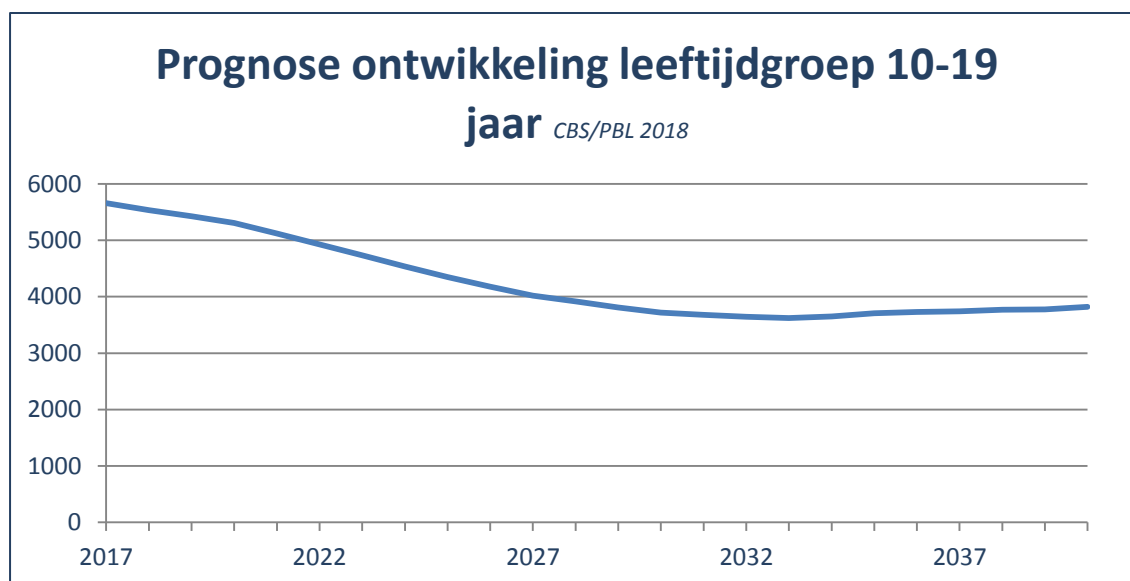
De daling van het aantal leerlingen betekent ook minder groepen en dus vanzelfsprekend een afname in het benodigde aantal klaslokalen in de gemeente. De verwachting is dat we in 2030 in de grote kernen in Berkelland te maken hebben met circa 62 leegstaande klaslokalen.

Aantal aanwezige klaslokalen in 2018	Leegstaande lokalen naar Kern →	2020	2025	2030
25	Ruurlo	-12	14	13
39	Eibergen	17	19	20
32	Borculo	12	16	15
30	Neede	13	14	14
126	Totaal	54	63	62

Bron: Gemeente Berkelland

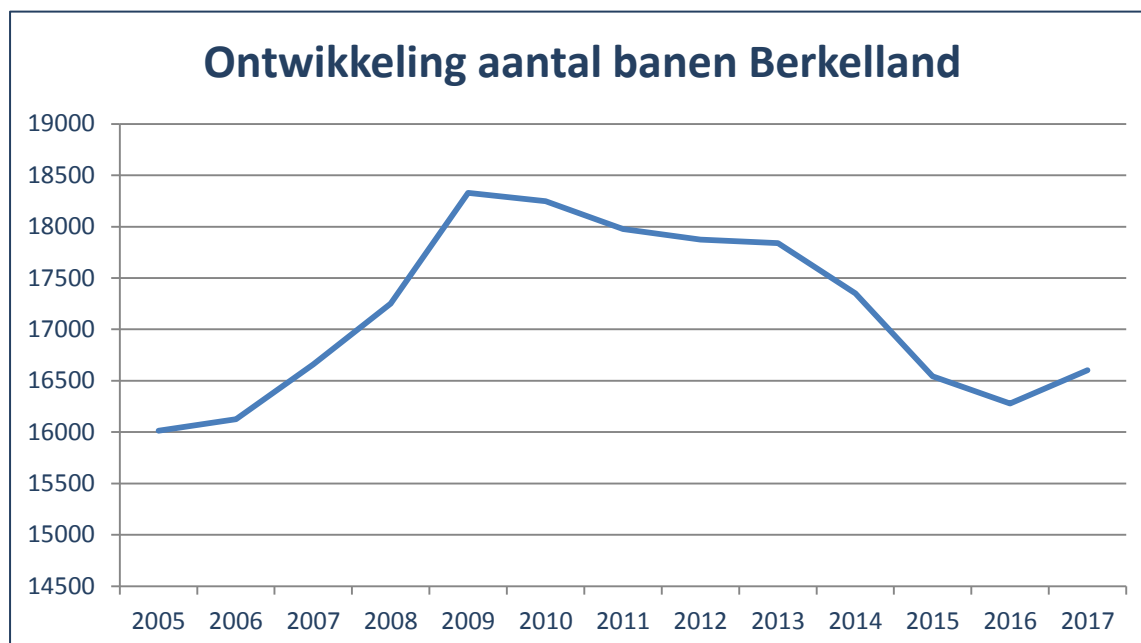
De daling van het aantal leerlingen in het basisonderwijs leidt voor een deel tot fusie of sluiting van scholen. Hoewel de gemeente zelf geen directe invloed heeft op het fuseren of sluiten van scholen vindt er wel overleg plaats met schoolbesturen. Hiervoor is in 2016 in het visiedocument 'Toekomstgericht primair onderwijs Berkelland' de voortgang en ontwikkeling en uitwerking van het basisonderwijs voor de gehele gemeente opgenomen.

De gemeente wordt bij beëindiging van de schoolfunctie eigenaar van de schoolgebouwen. Voor dit vastgoed zal een andere invulling gezocht moeten worden. In 2019 worden er stappen gezet om een Integraal Huisvestingsplan Onderwijs Algemeen op te stellen. Hierin zal samen met schoolbesturen worden verkend hoe er met de scholen in Berkelland in de toekomst wordt omgegaan. Een onderdeel hiervan is een nulmeting van de staat van alle schoolgebouwen. De daling van het aantal kinderen leidt uiteindelijk ook tot minder leerlingen vanuit Berkelland in het voortgezet onderwijs. In onderstaande afbeelding is de ontwikkeling van 10 tot 20 jarige in Berkelland te zien en dit geeft een indicatie van de ontwikkeling van het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs. De daling van het aantal leerlingen is de komende tien jaar het sterkst.

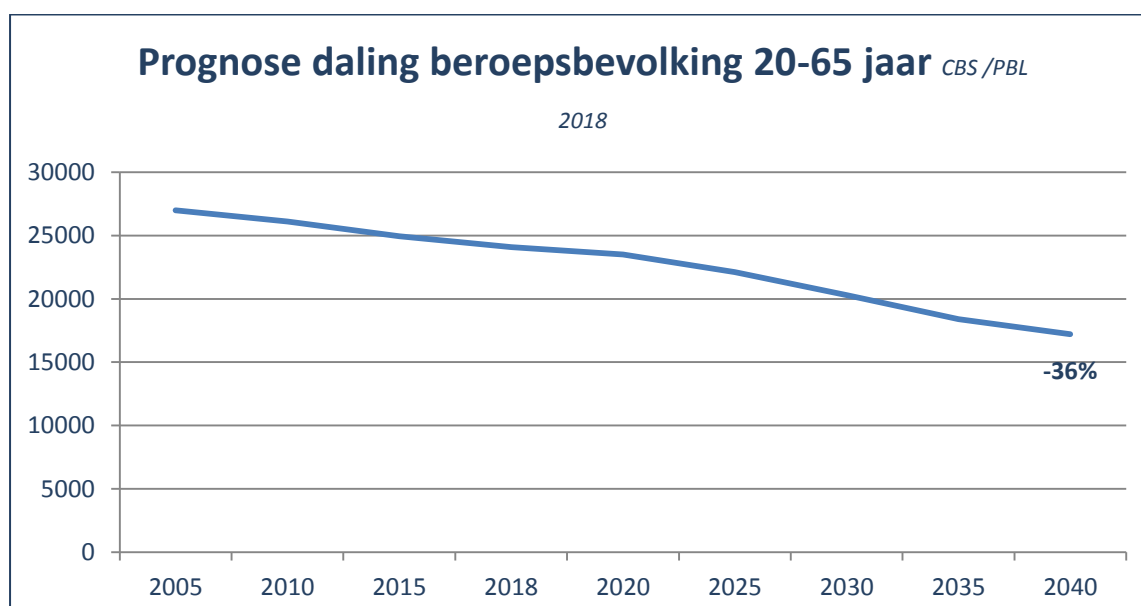

Goede afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt

De werkgelegenheid in Berkelland staat onder druk: het aantal banen liep in de afgelopen jaren langzaam terug. Tegelijkertijd is het lastig voor sommige bedrijven om de juiste mensen te vinden. De beroepsbevolking neemt met circa 36% af tot 2040, dit leidt vermoedelijk tot een (groter) tekort aan (geschikte) werknemers.

Bron: via databank Berkelland in Cijfers (LISA 2016, bewerking ABF Research)

Deze daling heeft een negatief effect op het vestigingsklimaat en kan ervoor zorgen dat bedrijven zich niet vestigen of vertrekken uit de gemeente of regio. Hiermee loopt de werkgelegenheid verder terug. Dit geldt zeer waarschijnlijk voor de maakindustrie en de verzorgende functies. Het is daarom van belang om te zorgen voor een zo goed mogelijke afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zodat er zoveel mogelijk geschikt personeel is en blijft in de gemeente. In 2017 zijn daarom de volgende actiepunten vastgesteld:

Inventarisatie toekomstig tekort per sector en gevolgen hiervan

Om een goed beeld te krijgen van het werkelijke tekort per sector is het van belang om de toekomstige ontwikkeling van het tekort (ook per sector) in beeld te brengen. Hiervoor is specifieke aandacht nodig voor de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt in de zorg en de metaalindustrie (maakindustrie). Het werkelijke tekort en de ontwikkeling van het tekort aan personeel per sector is momenteel nog niet in beeld. Wel worden de arbeidsmarktcijfers door het UWV en het Werkplein in beeld gebracht. Om een werkelijk beeld te krijgen van het toekomstig tekort zullen er nog verkenningen plaats moeten vinden.

Platform BV Berkelland/werkgroep werkgelegenheid, school en bedrijf

Platform B.V. Berkelland is een samenwerkingsverband van de Industriële Kring, Bedrijvenparkverenigingen, Ondernemersverenigingen, LTO, Voorgezet onderwijs en gemeente Berkelland ter bevordering van de plaatselijke economie. Berkelland BV kent een aantal projectgroepen, waaronder de projectgroep 'werkgelegenheid, school en bedrijf'. Recent heeft deze werkgroep een nieuwe bezetting gekregen. Deze werkgroep houdt zich onder meer bezig met het kennis laten maken van jongeren met Berkellandse bedrijven, het vinden en communiceren van stageplekken, samenwerking en afstemming met het Platform Onderwijs Arbeidsmarkt (POA) en het Innovatielokaal.

Economische Agenda

In de Economische Agenda Berkelland is onder meer de hoofddoelstelling "aansluiting onderwijs op de arbeidsmarkt" opgenomen. In het najaar van 2019 komt er een nieuwe Economische Agenda (2020-2025). Team Economische zaken gemeente Berkelland pakt dit samen op met Platform BV Berkelland.

SmartHub Achterhoek

Achterhoekse ondernemers, overheden en maatschappelijke organisaties bundelen hun krachten onder SmartHub Achterhoek. In heel Nederland promoten ze stages, afstudeeropdrachten en startersfuncties voor jong hoger opgeleid talent. Omdat deze jongeren voor een vitale toekomst van de Achterhoek nodig zijn, zijn de handen ineengeslagen en wordt onder de naam SmartHub Achterhoek de regio op de kaart gezet als de stage- en afstudeerregio van Nederland. Berkelland ondersteunt Smart Hub Achterhoek. Berkelland steunt SmartHub Achterhoek en zal hier in de toekomst ook aan gaan bijdragen.

Jongeren binnen opleidingen kennis laten maken met Berkellandse bedrijven

Dit valt vooral onder de werkgroep werkgelegenheid, school en bedrijf binnen het Platform BV Berkelland. Zie actie Platform BV Berkelland/werkgroep werkgelegenheid, school en bedrijf.